

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912.   Andra Kammaren.   Nr 45.

Måndagen den 13 maj.

Kl. 3 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde af herr vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande maj.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Talmannen i Riksdagens Andra kammare herr Axel Swartling är på grund af reumatisk hufvudvärk hindrad att under närmaste dagarna deltaga i riksdagsarbetet, hvilket härmed på heder och samvete intygas.

Stockholm den 13 maj 1912.

E. G. Johnson,
legit. läkare.

§ 3.

Föredrogs herr *Lindmans* vid kammarens nästföregående sammanträde framställda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa spörsmål; och blef den af herr Lindman gjorda anhållan bifallen af kammaren.

§ 4.

Efter föredragning härpå af herr *Lithanders* likaledes å kammarens bord liggande anhållan att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa spörsmål; blef denna anhållan af kammaren bifallen.

§ 5.

Konstitutionsutskottets nu föredragna utlåtanden nr 22—28 bordlades åter.

§ 6.

Vidare föredrogs konstitutionsutskottets memorial nr 29, angående talmannens i Andra kammaren vägran af proposition å remiss af en inom kammaren väckt motion om införande af republikanskt statsskick.

Jämte det memorialet lades till handlingarna, beslöt kammaren på därå af herr vice talmannen framställd proposition att hänvisa ifrågasvarande motion till behandling af konstitutionsutskottet.

§ 7.

Statsutskottets memorial nr 87, som nu föredrogs, blef ånyo lagdt på bordet.

§ 8.

Vid härefter skedd föredragning af statsutskottets memorial nr 88, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående Kungl. Maj:ts i punkt 56 under sjunde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning om provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner, blef den af utskottet föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 89, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande ändring i aflöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket.

Kammaren godkände de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna samt biföll hvad utskottet slutligen hemställt.

§ 10.

Vidare föredrogs, men blefvo åter bordlagda statsutskottets utlåtanden nr 90—97 och bevillningsutskottets betänkanden nr 32—36.

§ 11.

Efter föredragning härpå af bevillningsutskottets memorial nr 37, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning af väckt motion om upphäfvande af tullen å fläsk, biföll kammaren den i nämnda memorial föreslagna voteringspropositionen.

§ 12.

Bevillningsutskottets nu föredragna memorial nr 38, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning af väckt motion angå-

ende vissa lättnader i skattehänseende för föreningar med ideell verksamhet, lades till handlingarna.

§ 13.

Föredrogs bevillningsutskottets memorial nr 39, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i 8, 39 och 52 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften dels ock i ämnet väckta motioner; och blef den föreslagna voteringspropositionen därvid af kammaren godkänd.

§ 14.

Vidare föredrogs, men bordlades änyo bankoutskottets utlåtanden nr 34 och 36—39 samt lagutskottets utlåtanden nr 53—58.

§ 15.

Jordbruksutskottets härefter föredragna memorial:

nr 28, med öfverlämnande till Riksdagen af förteckning öfver statens utarrenderade domäner m. m.; och

nr 29, med öfverlämnande till Riksdagen af förteckningar å försålda kronoegendomar samt å inköp af mark för bildande af kronoparker,

lades till handlingarna.

§ 16.

Föredrogs, men blefvo åter bordlagda jordbruksutskottets utlåtanden nr 71 och 72, första särskilda utskottets utlåtande nr 1, andra särskilda utskottets utlåtande nr 2, Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13 samt Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 13.

§ 17.

Härefter föredrogs hvart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af kronan tillhörande jordägarandelar i grufvor;

nr 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar;

nr 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra mönsterskrifvarebostället Björsäter nr 4 Skattegården i Skaraborgs län; och

nr 66, i anledning af väckt motion om åvägbringande af utredning och förslag till interimistiska bestämmelser angående nyttjanderätt till samfällid skog.

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.

Angående eg-
nahemsverk-
samheten.

Till afgörande förelåg nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 67, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för ett effektivt öfvervakande och en planmässig ledning vid egnahemsverksamhetens bedrivande samt om inrättande af kommunala egnahemsnämnder.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Efter föredragning härpå af *punkten 2* yttrade:

Herr Säfstrand: Herr vice talman, mina herrar! Utskottet har visserligen under hänvisning till pågående utredning afstyrkt en riksdagsskrifvelse; men då utskottet i sin motivering ställt sig välvilligt till motionens syfte, medgifvande, att de påpekade missförhållandena verkligen existera, samt anser det i motionen framförda uppslaget *vara värdt beaktande från statsmakternas sida*, får väl utskottets utlåtande egentligen betraktas som en remiss till de inom jordbruksdepartementet tillkallade *sakkunniga* i egnahemsfrågan. Jag skall med anledning däraf be att med några ord få ytterligare utveckla den *idé*, som ligger till grund för motionen i fråga.

Som jag i motiveringen betonat, gäller det här en detalj, men enligt min mening en mycket viktig detalj i egnahemsläneverksamheten, nämligen den lokala ledningen af och kontrollen öfver densamma. Denna uppgift skötes ju enligt den nu gällande ordningen af genom hushållningssällskapen utsedda ombud — en eller två i hvarje socken eller underdistrikt. Med kännedom om hushållningssällskapens och särskildt deras förvaltningsutskotts öfvervägande aristokratiska läggning — jag vill bara hänvisa till, hur man i allmänhet brukar gå till väga när man väljer fullmäktige till hushållningssällskapens sammanträden, hvarvid ofta endast ett par, tre personer bruka komma tillsamman och välja *hvarandra* — med kännedom härom, säger jag, kan man svårligen komma ifrån den tanken, att de af dem utsedda lokala ombuden till äfventyrs stundom kunna hysa mindre medkänsla med fattiga egnahemslänesökare än med dem, som stycka sina egendommar till egna hem. Utskottet har också, såsom jag förut påpekat, medgifvit, att en hel del missförhållanden i den vägen äro rådande.

Den lokala ledningens af egnahemsrörelsen organisation är sålunda otillfredsställande, och då jag, för att få en rättelse här-

utinman, föreslagit kommunala egnahemsnämnder, d. v. s. på kommunalstämma genom *per capita-omröstning* valda nämnder, har jag gjort det af tvenne hufvudgrunder:

dels därför, att dessa nämnder såsom kommunens förtroendemän skulle gentemot såväl egnahemsförsäljarne som egnahemsköparne få en betydligt *själfständigare ställning* och en *större auktoritet* än de *privatpersoner*, som hushållningssällskapen tillsatt som sina ombud, och

dels därför, att, såsom i motiveringen påpekats, *kommunen* såsom sådan har stort intresse af, huru en inom densamma drifven egnahemsrörelse skötes. Skötes den illa kan den för kommunen betyda ökade fattigvårdsutgifter, skötes den bra tillför den kommunen på grund af ökad skatteförmåga inkomster, som ej äro att förakta.

De ifrågasatta nämnderna borde, enligt min mening, ha en *dubbel uppgift*. Före lånets beviljande skulle nämnden undersöka, huruvida den till *försäljning utbjudna* jorden är *värd det pris*, som för densamma begäres, och lämpligt belägen för sitt ändamål samt vidare, om egnahemslänesökarens personliga kvalifikationer och kompetens att sköta ett jordbruk liksom hans ekonomiska vederhäftighet äro sådana, att ett egnahemslån bör åt honom beviljas, hvarefter nämnden skulle afgifva utlåtande härom. Nämndens utlåtande skulle naturligtvis endast vara af rådgifvande beskaffenhet, då det är en annan myndighet, som står i ansvar för lånemedlens användande, men man kunde tänka sig, att, i händelse nämnden skulle afstyrka, frågan om lån borde underställas Konungens befallningshafvandes pröfning, innan ett sådant finge beviljas, liksom Konungens befallningshafvande eventuellt kunde tjäna som högre instans, i händelse befogade klagomål öfver ett nämndens utlåtande skulle framställas.

Den andra uppgiften skulle vidtaga efter lånets beviljande, och borde bestå däruti, att nämnden genom sin ordförande eller annan af densamma utsedd person kontrollerar, att den, som söker och erhåller ett lån, verkligen uppfyller de förpliktelser, han åtagit sig genom att mottaga ett lån.

I samband med detaljspörsmålet: den lokala ledningen af egnahemsrörelsen, anser jag mig böra säga något om den organisation i sin helhet, hvaruti de kommunala egnahemsnämnderna skulle vara ett led. Jag ber om ursäkt, att jag upptager kammararens uppmärksamhet med detta, men just med anledning af, att det är en remiss, tänker jag, att det bör komma in i protokollet för att bli till ledning, huru denna detalj skulle kunna inpassas i organisationen.

Kan man verkligen säga, att hushållningssällskapen genom sin ställning och organisation äro ägnade att vara organ för denna viktiga rörelses bedrifvande? Jag vågar tro, att erfarenheten sagt nej. Hushållningssällskapen äro till sin natur privata

Ang. egnahemsöverksamheten.

(Forts.)

Angående eg-
nahemsverk-
samheten.
(Forts.)

sammanslutningar och deras organisation undergår många förändringar, så att få någon enhetlig princip för utöfvandet af deras verksamhet, har jag svårt att tänka mig. Skulle emellertid dessa kunna anses lämpliga att hafva om hand detta, är det nog nödigt, att man inför en bestämmelse om att de skola inhämta upplysningar af de kommunala egnahemsnämnderna. Bäst lämpade för att handhafva egnahemslånen äro dock, enligt hvad jag vågar tro, våra landsting. Deras organisation är fast och enhetlig, och man behöfver icke befara, att deras beslut skola dikteras eller deras styrelser tillsättas af en tillfällig majoritet, såsom ofta fallet är inom hushållningssällskapet. Jag vill i samband härmed påpeka, att i England ha också County Councils — grefskapsråden — hvilka motsvara våra landsting, bland andra uppgifter äfven den att inköpa storgods och stycka till egnahem. Genom att egnahemsrörelsen förledes under landstingen komme den ju också, då en hel del af landstingens åtgärder, däribland i så fall naturligtvis äfven frågor om inköp af jord till egnahem, skola underställas länsstyrelsens pröfning, under Konungens befallningshafvandes och därigenom äfven under statens kontroll. Såsom ett led i egnahemsrörelsen, ordnad på detta sätt, vore enligt min mening de kommunala egnahemsnämnderna synnerligen passande, i det primärkommunen sålunda komme att utse en nämnd, som hade att tillhandagå kommunen af högre ordning, d. v. s. landstingen, med för nämnda rörelse nödvändiga upplysningar.

Detta är i korthet de linjer, jag tänkt mig för de kommunala egnahemsnämndernas verksamhet. Då uppslaget torde vara nytt och sålunda icke hunnit något utförligare diskuteras, finner jag det alldeles i sin ordning, att utskottet remitterat förslaget till ytterligare behandling af de inom jordbruksdepartementet inkallade sakkunniga. Jag skall därför, herr talman, icke göra något yrkande utan sluta med att uttala den förhoppning, att de sakkunniga ville taga icke blott det i motionen framlagda önskemålet utan äfven öfriga vid detta tillfälle af mig framförda synpunkter i egnahemsfrågan under ompröfning.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman: Den föregående talaren gjorde icke något yrkande, och jag har sålunda ingen anledning att närmare gå in på frågans pröfning. Jag vill blott säga det, att utskottet icke ansett det lämpligt att ge några bestämda direktiv, i hvilken riktning den pågående utredningen skulle utgå. Den siste talaren ansåg naturligt, i enlighet med sin motion, att de kommunala egnahemsnämnderna skulle vara att föredraga. Men jag tror, att själfva saken skulle vinna mycket på, om de sakkunnige, som ha denna viktiga fråga om hand, hafva fullt fria händer. Ty det kan hända, att de föreslå en omläggning af hela saken, och det vore då icke lämpligt att nu särskildt

uttala sig för, att det skulle vara kommunala egnahemsnämnder. Jag vill visst icke förneka, att det kan hända, att de sakkunniga komma till det resultatet, men det skulle också kunna hända, att de komma till ett annat resultat; och då tror jag det vara klokast för de förhållanden, som motionären velat främja, och som utskottet i likhet med honom anser böra främjas, nämligen egnahemsrörelsen, att de ha fria händer. Herr talman, jag yrkar sålunda bifall till utskottets hemställan.

Angående egnahemsverksamheten.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 19.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning af herr *Martins* motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa ändringar i gällande resereglemente.

Angående ändringar i resereglementet.

Uti en inom Andra kammaren af herr *Martin* väckt och till kammarens första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 230, hade hemställts, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes utfärda sådana bestämmelser, att gällande resereglemente äfven måtte tillämpas vid sådana tjänsteresor, hvilka afsåge hämtning och hemtransport af värnpliktige till och från mötesplatserna, äfvensom taga i öfvervägande i hvad mån en höjning af det till underbefalet utgående lägre traktamentet borde anses ske.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhölle, det Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke sådana bestämmelser borde utfärdas, att dagtraktamente skulle utgå, förutom hvad nu vore fallet, vid tjänsteresor med trupp af värnpliktige till och från mötesplatserna, för så vidt till sådan resa åtginge en tid af mer än tio timmar.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, gaf herr vice talmannen på begäran ordet till

Herr *Martin*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få säga några ord i denna fråga, och jag kommer att fatta mig mycket kort. Jag skall då först be att få tacka utskottet för det beslut, hvartill utskottet kommit, men däremot är jag icke tacksam för motiveringen. Jag kan icke förstå, att utskottet, då det i hufvudsak godkänt min motion, kunnat komma med en sådan motivering, som det gjort i detta utlåtande. Först och främst erkänner utskottet, att detta resereglemente är så affattadt, att det kan bli föremål för misstolkningar. Utskottet erkänner, att det är svårt att tränga in i saken o. s. v., men utskottet har ändå icke ett ord för att söka rätta detta reglemente. Och ändå har utskottet sig bekant, att, när det skrefs,

Angående ändringar i rese-reglementet.
(Forts.)

det var föremål för många *många* anmärkningar från vederbörande myndigheters sida, men en mycket kraftig krigsminister ansåg sig icke behöfva taga hänsyn till några underordnade myndigheter utan fastställde reglementet, sådant det skrifvits. T. o. m. arméförvaltningen ansåg, att det var illa skrifvet och svårt att tolka. Jag hade då väntat mig, att utskottet skulle åtminstone i motiveringen hafva gjort en liten antydning om, att icke allt är riktigt som det borde vara. Dessutom tycker jag, det är något egendomligt, att utskottet så att säga nästan klandrar de människor, som icke fått ut sin rätt, i stället för att klandra de myndigheter, som icke gifvit dessa människor, hvad de skulle ha. Det står nämligen på ett ställe, att orsaken till att de icke fått ut sin rätt är den, att de icke hafva klagat. Men jag skulle vilja kasta om det till en förebräelse mot regementsintendenterna och de myndigheter, som icke gifvit dem sin rätt. Jag känner icke till juridikens konstiga former, och huru man bör uttrycka sig, men jag tycker i alla fall, att det ålegat vederbörande förvaltningsmyndigheter att göra sin skyldighet, och att felet icke ligger hos dem, som uraktlåt it klaga. Jag får i detta sammanhang säga, att det icke är så godt för en underordnad militär att klaga. Det veta herrarna litet hvar och afven det första tillfälliga utskottet. Det finnes en passus i krigslagarna, som stadgar straff för den, som kommer med obefogade klagomål. Ja, om de icke varit befogade, invändes nog nu; men i detta fall hade de ju varit det. Hvad veta de personer, om hvilka det nu är fråga, om det. När så pass framstående män som en regementsintendent och en regementschef säga, att de handlat i enlighet med gällande reglemente, så drager sig verkligen en underordnad för att komma med klagomål.

Det har också från utskottets sida anförts, att de af mig anförda fallen skulle vara rättade nu, och att de personer, som lidit orätt, tillsagts att klaga för att få ut sin rätt. Jag har satt mig i förbindelse med dessa personer i Uppsala för att höra, huru det hänger ihop, men ännu har ingen stött på dem att klaga.

Jag hade väntat, att utskottet med några ord sökt påvisa, att de icke rönt den behandling, som de enligt gällande rese-reglemente haft rätt till. Jag skall icke uppehålla tiden med att påpeka olägenheterna med det nuvarande reglementet, ehuru väl jag hade önskat, att utskottet skulle hafva sagt något i denna sak och åtminstone i sin motivering hafva uttalat, att regementsintendenterna och de militära myndigheterna tillämpat reglementet så, att det verkat orättvist.

Jag skall naturligtvis be att få yrka bifall till utskottets hemställan samtidigt med ogillande af motiveringen.

Vidare yttrade:

Herr Berg i Staby: Då motionären här icke gjort något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, kunde det vara onödigt för mig att säga något, men då han på samma gång uttalat sitt ogillande af motiveringen, anser jag mig nödsakad att söka försvara denna motivering. Det torde väl ändå vara ganska förklarligt, att utskottet, när det till att börja med tog reda på hvad denna motion innehöll och gjorde efterforskningar med anledning af densamma och då fick reda på, att motionären stödt sig på åtminstone delvis felaktiga uppgifter, från början ställde sig afvisande till motionen. Nu ha vi i utskottets motivering påpekat detta förhållande, och däraf har motionären tagit anstöt. På samma gång säga vi emellertid — det skall jag be att få framföra — att om också de uppgifter, som motionären i första hand framlagt, eller de exempel, han talat om, visat sig oriktiga, vi dock snart fingo reda på, att i andra fall det verkligen tillgått på det sätt, som motionären sagt. Sålunda fingo vi snart klart för oss, att motionären med fog framställt sin motion. Men på samma gång funno vi ju, att missförhållandena till största del berodde på vantolkning af gällande bestämmelser eller att dessa tolkats olika. Det framstod för oss äfven såsom klart, att vi i det afseendet ingenting hade att göra. Vi hade ju visserligen kunnat gifva motionären rätt uti, att de gällande bestämmelserna äro tämligen oklara. Motionären har ock uttalat önskvärdheten af att vi framhållit just detta. Jag vill i det afseendet i viss mån ge honom rätt; det skulle vi möjligen hafva kunnat framhålla. Men jag anser, att utskottets uppgift icke varit annat än att söka lösa den fråga, som motionären egentligen lagt för oss, nämligen att få fram bestämmelser, som tillerkänna de ifrågavarande personerna den ersättning, som motionären velat, att de skulle ha. När vi nu i detta hänseende gått motionärens önskan tillmötes, så att han är fullt belåten, så synes mig, att han i hufvudsak icke borde kunna ha så mycket att anmärka mot utskottets motivering. Jag hemställer om bifall till utskottet hemställan.

Herr Martin: På tal om de felaktiga uppgifter, som jag kommit med i min motion, vore det önskvärdt, att herr Berg i Staby hade nämnt äfven de riktiga uppgifter, som jag kommit med i densamma. Det lät som om utskottet vid utredning rörande min motion kommit till den uppfattningen, att det nog fanns en hel del andra felaktigheter, men att motionären icke nämnt dem. Ja, jag har nämnt ett fall, som är rätt och ett fall, som delvis är orätt. Men det berodde på att i de uppgifter, som lämnats mig reseersättning och färdersättning sammanblandats och att däraf felaktigheterna insmugit sig. Samtidigt med talet om de felaktiga uppgifter, som lämnats till mig, och som det skulle vara så illa af mig att komma med, ber jag nu

Angående ändringar i rese-reglementet.

(Forts.)

Angående ändringar i resc-reglementet.
(Forts.)

att få meddela, att det har händt det märkvärdiga, att en regementsintendent, som i fjol utbetalade denna ersättning, hvilken uppgifvits vara felaktig, i år sagt så här: Jag betalar icke ut någon, ty det var felaktigt i fjol. Kan utskottet rätta det också? Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan, men med ogillande af motiveringen.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke förstå, hvarför motionären bråkar så mycket med motiveringen. Han har ju för utskottet förklarad sig belåten med det resultat, hvartill utskottet kommit, och det kan väl egentligen icke vara rätt, att utskottet skall gå alla hans önsningar till mötes, äfven i fråga om motiveringen. Det tycker jag är för mycket begärdt, oberoende om det resultat, som vi kommit till, är det rätta.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr vice talmannen gaf propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till det af herr Martin under öfverläggningen framställda yrkandet; och blef utskottets hemställan därvid af kammaren bifallen, hvilket beslut skulle, jämlikt 63 § riksdagsordningen, genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 20.

Angående tillgodoseende af det allmännas intresse i fråga om sjökommunikationer.

Vidare förekom till behandling Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning af dels herr Martins motion nr 34 och dels herr Åkerlunds motion nr 137.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskott hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom Andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen nr 34 af herr *Martin* och nr 137 af herr *Åkerlund*.

Herr Martin hade i sin motion hemställt, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda i hvad mån det allmännas intresse skulle kunna tillgodoses, då fråga uppstode om anordnandet af sjökommunikationsförbindelser, särskildt sådana som afsåge persontrafik inomskärs, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill en sådan utredning kunde gifva anledning.

I herr Åkerlunds motion hade föreslagits, att Riksdagen i skrifvelse ville anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huru den illojala konkurrens, som, till stor skada för den trafikerande allmänheten, understundom förekomme vid den person- och godstrafik med ångfartyg, som idkades i våra skärgårdar och måhända äfven i åtskilliga af våra mindre vattendrag, skulle

kunna förekommas, och därefter förelägga Riksdagen förslag till den lagstiftning, hvartill en sådan utredning kunde gifva anledning.

Utskottet hemställde, att herr Martins motion icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda, och

att herr Åkerlunds motion ej heller måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af *första stycket* af utskottets hemställan yttrade:

Herr Martin: Som kammaren torde finna, ha herr Åkerlund och jag, märkvärdigt nog, motionerat om ungefär samma sak. Vi begära en utredning om, på hvad sätt man skulle kunna ordna skärgårdens kommunikationer på bättre sätt än hittills skett.

Jag skall icke hålla något längre liktal öfver motionen. Jag tänkte, att herr Åkerlund skulle göra det, då han utlofvat att komma med en hel del mycket roliga interiörer från skärgårdslifvet, som han satt inne med, men som han icke är närvarande, går kammaren förlustig något mycket roande, som var utlofvadt.

Det är i alla fall någonting, som jag har emot utskottets utredning här, och det är, enligt hvad jag inhämtat från utskottet, utskottet begärt yttrande från ett par bolag, som ligga i inbördes fejd med hvarandra. Ja, det kan vara rätt så bra att ha sådana yttranden, men det hade varit bättre, om utskottet infordrat uttalanden från bolag, som icke ligga i inbördes fejd med hvarandra, men som befara, att de skola komma i samma strid med hvarandra som just dessa två bolag. Det är för dessa ännu icke konkurrerande bolags skull jag velat få till stånd ordnade förhållanden, icke för de två stridande parterna. Dem bryr jag mig icke så mycket om.

Utskottet antyder på ett ställe, att denna konkurrens skulle ha till följd låga biljettpriser i skärgården. Åh nej, så är icke fallet; i dagarna har man höjt biljettprisen, man fortsätter samma intensiva kamp; man sänker prisen på ett håll, nämligen där striden pågår, och höjer dem på ett annat håll, där ingen konkurrens finnes. Det betyder, att de parter, som icke äro inblandade, få betala kalaset.

Jag förstår mycket väl, att det är svårt att ordna dessa förhållanden medelst lagbestämmelser. Men jag tror, att man ändock borde kunna hitta på någon utväg i det hänsendet. Och jag vill säga, att utskottets motivering här är så affattad, att det, fränsedt ett litet stycke, enligt mitt förmenande, borde kunna tjäna som motivering för bifall till min motion. Jag kan icke förstå, huru utskottet enhälligt kommit till sitt beslut, då det har så utmärkt motivering för ett bifall till min motion, som ju går

Angående tillgode-seende af det allmännas intresse i frdga om sjökommunikationer.

(Forts.)

*Angående till-
godoseende af
det allmännas
intresse i frå-
ga om sjökom-
munikationer.*

(Forts.)

ut på att det behöfs ordnade bestämmelser i detta fall. Jag tror sålunda, att utskottet därvidlag haft giltiga skäl att undersöka saken litet närmare och noggrannare. Och jag har talat med personer, som varit hemma på ångbåtstrafikens område, hvilka förklarar, att här behöfver någonting göras, men det är svårt att säga, på hvad sätt det skall kunna ske. Som herrarna finna, har man i dagarna fått en sammanslutning på detta område. Nu tycks man på vissa håll ha den uppfattningen, att en dylik uteslutande skulle verka godt. Nej, visst icke, detta är en vanlig trustbildning, genom hvilken man skörtar upp priserna och gör förhållandena långt olidligare än de varit hittills. Jag tror sålunda, att skall man kunna få billigare biljettpriiser och goda turer och trafik på platser, som nu icke beröras däraf, måste man ordna saken genom lagbestämmelser. Det är jag på det klara med

Den lilla passus, där utskottet säger, att det hillills icke visat sig några sådana exempel på, att bolagen missbrukat sin makt eller misskött kommunikationerna, hvarför icke något nu skulle behöfva göras, tror jag alltså är något felaktig och jag kan icke förstå, att det lilla stycket kommit med, då utskottet erkänner förut, att någonting ändå bör göras.

Jag är sålunda af samma mening som utskottet uttalat i sin motivering med undantag af hvad utskottet yttrat i näst sista stycket, och jag ber därför till sist att, med understrykande af de skäl, utskottet framhållit, men med uteslutande dock af nyss nämnda stycke, få yrka bifall till min motion.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att i största korthet få yrka bifall till utskottets hemställan. Vi ha erkänt, att missförhållanden kunna förekomma i skärgården på grund af den konkurrens som där råder. Men därifrån och till att gå med på att försöka råda bot därför på det sätt, motionären tänkt sig, är ett ganska långt steg. De missförhållanden, som därvidlag ha uppstått, ha sin hufvudsakliga orsak i ett vanligt konkurrensförhållande, nämligen att tvenne bolag underbjuda hvarandra i pris. För att råda bot därför måste man tänka sig en lagstiftning, enligt hvilken minimitaxor kunde fastställas. En dylik anordning saknar emellertid motsvarighet på något annat område och skulle beteckna en helt ny väg för lagstiftningen. Jag tror, att konkurrensförhållanden i allmänhet, däri äfven inneslutna skärgårdens, äro af den betydelse för den trafikerande allmänheten, att man måste iakttaga försiktighet, innan man tar ett sådant steg, som det motionären förordar.

Däremot vill jag påpeka, att skulle de i konkurrensen segrande missbruka sin makt och skulle en trustbildning, som här omtalats, komma till stånd och missbruka sin ställning, skulle man kunna tänka på att genom lagstiftning fastställa maximi-

taxor och turlistor. Vi ha i utlåtandet dragit fram ett exempel på det förhållande, som råder här i Stockholm beträffande ångslupstrafiken, och tänkt, att detta skulle kunna utsträckas till att tillämpas på ett vidsträcktare område. Men att här, på grund af de förhållanden motionären talat om, stifta en "lex Blidö," ha vi icke funnit anledning att tillstyrka.

Den föregående talaren anmärkte angående den utredning vi gjort, att det icke skulle varit tillräckligt att hämta upplysningar från de stridande bolagen. Man kan dock icke begära, att utskottet skall ha någon obegränsad skyldighet att infordra upplysningar från en massa bolag. Den enhällighet, hvarmed utskottet kommit till sin uppfattning, torde kunna vara ett bevis för att tillräcklig utredning i detta afseende åvägabragts. Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats avslutad samt herr vice talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevaraden stycke, dels ock på afslag därá samt bifall i stället till den af herr Martin i ämnet väckta motionen, biföll kammaren utskottets hemställan.

Härefter föredrogs *andra stycket*; och blef på af herr vice talmannen gifven proposition utskottets däri gjorda hemställan af kammaren bifallen.

§ 21.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning af herr Anderssons i Grimbo motion, nr 139, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa åtgärder till främjande af den svenska sjöfartens intresse vid malmexporten från Luleå och Narvik, föredrogs härpå; och lämnades därvid på begäran ordet till motionären.

Herr Andersson i Grimbo, som anförde: Herr talman! Då de stora malmfyndigheterna i Norrland blefvo kända, uppstodo lifliga förhoppningar landet rundt om, att dessa fyndigheter skulle bli till stor välsignelse för vårt land. Jag vill icke påstå annat, än att så varit förhållandet hittills och fortfarande är förhållandet, men om dessa malmfyndigheter hade blifvit utnyttjade på annat sätt, så kan det vara möjligt, att de hade blifvit till större nytta än nu blifvit förhållandet. Jag vill nu icke yttra mig vidare om denna sak, hvarom meningarna, som vi veta, äro delade.

Denna s. k. malmfråga har vid olika tillfällen varit före här i Riksdagen och särskildt en gång, då det gällde exporttull på malmen, fick ju frågan en, lindrigt sagdt, egendomlig behandling här. Sedan 1907 har denna fråga emellertid kommit i hamn så att säga för en 20 år framåt åtminstone. Enhälligt se ju alla saken så, att man borde så långt som möjligt förädla denna

Angående tillgodoseende af det allmännas intresse i fråga om sjökommunikationer.

(Forts.)

Ang. främjande af den svenska sjöfartens intresse vid malmexporten från Luleå och Narvik.

*Ang. främjan-
de af den sven-
ska sjöfartens
intresse vid
mallexporten
från Luleå
och Narvik.*

(Forts.)

malm här inom landet. Men när nu så icke är förhållandet, utan den nästan helt och hållet går ut ur landet oförädlad, gäller ju att försöka få så mycken nytta ändå af malmen, som är möjligt. Och i detta hänseende ligger ju nära till hands att tänka på vår fraktfart. Att vår sjöfartsnäring är af stor betydelse samt att den behöfver stöd, har ju Riksdagen erkänt dels genom att bevilja det understöd på hundratusentals kronor, som årligen under de senare åren har utbetalts till vissa transoceaniska linjer, dels genom att under de sju sista åren, för hvilka statistik föreligger, ha utbetalat ungefär 20 miljoner kronor i rederilån. Kunde man då på något sätt räcka en hjälpande hand åt vår sjöfartsnäring utan att det kostade någonting, vore det väl icke något galet i detta, och det är just detta min motion äsyftar.

Utskottet har nu icke kunnat tillstyrka motionen, men har ändå uttalat sig välvilligt om densamma. Det säger: "Utskottet delar motionärens uppfattning om önskvärdheten af, att åt svenska rederinäringen förbehålles största möjliga andel i utskeppningen af våra exportartiklar." Det är ju mycket vänligt sagdt, och det skall jag ge utskottet mitt erkännande för. Sedan säger utskottet, att det har förhört sig hos malmbolaget och erhållit meddelande om att den malmexport, som nu går å svenska fartyg, under sista året ökats till 55,6% af bolagets hela export. Det är visserligen en ökning, men en liten sådan, och fortfarande är det ju dock 44%, som går på utländsk köl.

Vidare har malmbolaget uppgifvit, att det lifligt intresserar sig för det svenska tonnagets användning i största möjliga utsträckning samt att bolaget numera säljer all malm fritt i köparens hamn. Att bolaget nu intresserar sig för svenskt tonnage, är ju någonting, som är roligt att höra. I det afseendet skulle då alltså bolaget ha ändrat taktik, ty hittills har det nog icke varit så. Vidare är det något nytt, att numera säljes all malm fritt i köparens hamn. Teoretiskt sedt skulle då all malmfrakt kunna befraktas på svenska fartyg.

Nu har utskottet afstyrkt motionen och tycks ha tagit för kontant allt, hvad bolaget i detta fall har uttalat. Jag känner nu icke bolaget så nära, att jag vet, huruvida man vågar lita på bolaget eller kan tro, att det skall uppfylla dessa sina löften, men när utskottet, som tycks stå på mera förtrolig fot med bolaget, kan våga lita på det, får väl äfven jag tro på det.

Sedan anger utskottet i ett annat yttrande såsom skäl till att afslå motionen, att "statens delägarskap i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag ej medgifver staten afgörande inflytande å bolagets affärsledning." Ja, i motionen har jag aldrig framställt den tanken, att man skulle kunna framtinga något beslut i detta hänseende, men om nu staten är delägare i detta bolag, anser jag, att bolaget skall vara liksom förpliktigadt till att ta hänsyn till de nationella intressena.

I hvilket fall som helst har jag naturligtvis icke här någon tanke på att få motionen igenom, utan jag skall inskränka mig till att uttala den förhoppningen, att de löften, som bolaget här gifvit utskottet, måtte bli förverkligade.

Jag har sålunda, herr talman, intet särskildt yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Ang. främjande af den svenska sjöfartens intresse vid malmeexporten från Luleå och Narvik.

(Forts.)

§ 22.

Slutligen upptogs till behandling lagutskottets utlåtande, nr 52; i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående aflösning ytterst genom expropriation af torparens, bolagsarrendatorers och deras vederlikars jordbruk på enskilda domäner m. m.

Angående aflösning af vissa jordbruk å enskilda domäner m. m.

I en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 206, hade herr *Lindhagen* jämte åtta andra af kammarens ledamöter gjort framställning om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående aflösning ytterst genom expropriation af torparens, bolagsarrendatorers och deras vederlikars jordbruk på enskilda domäner m. m.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet fanns emellertid fogad reservation af herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping, hvilka, i öfverensstämmelse med hvad som föreslagits i ofvanberörda motion, hemställt, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda och, i den mån utredningen därtill föranledde, för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftningsåtgärder i ändamål att:

1:o) för jordbrukets upprätthållande och brukarnes frigörelse från beroende, i erforderliga fall och under för framtiden betryggande villkor, åstadkomma aflösning ytterst genom expropriation (tvångsaflösning) af torparens, bolagsarrendatorers och deras vederlikars jordbruk på enskilda domäner;

2:o) i erforderliga fall och under för framtiden betryggande villkor åstadkomma aflösning ytterst genom expropriation (tvångsaflösning) af marken till lägenhetsinnehafvares besittningar på ofri enskild grund;

3:o) i erforderliga fall och under för framtiden betryggande villkor åstadkomma aflösning ytterst genom expropriation (tvångsaflösning) af mark från stora enskilda domäner för nya jordbruk och nya bostadslägenheter; samt

4:o) vid jordlösen för den i föregående punkter omförmälda expropriation sådana stadganden måtte införas, att någon oförtjänt vinst under inga förhållanden bereddes den store jordägaren.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Angående af-
lösning af vis-
sa jordbruk å
enskilda do-
mäner m. m.

(Forts.)

Herr Lindhagen yttrade: Herr talman! Jag skall be att få hemställa, att saken föredrages punktvis och att först tages punkt 1 i reservanternas förslag.

Det är en ren slump att jag befinner mig härnere i kam- maren för att försvara reservationen. Man har ju ingen före- ställning om att det vid ett vanligt bordläggningsplenium skall bli debatt i sakfrågorna, och en hel mängd af kammarens ledamöter har icke kommit hit. Det är ej riktigt att på detta sätt öfverlämna en så viktig fråga som den föreliggande, hvil- ken utgång den än får, åt slumpen. Åtminstone bör det väl stå på föredragningslistan för ett plenium kl. 3 e. m., att det äfven skall bli fortsatt handläggning af sakfrågorna, så att kammarens ledamöter ha kännedom härom. Nu har ju emel- lertid talmannen föredragit det här ärendet, och då måste olyckan ha sin gång, hvarför jag nu i största hast vill yttra några ord i själfva saken.

Vår hemställan är uppdelad i fyra olika yrkanden, hvilka afse tämligen olika saker, och reservationen ansluter sig till dem.

Hvad första punkten angår, hvilken afser begäran om af- lösning ytterst genom expropriation af torparens, bolagsarrenda- torers och deras vederlikars jordbruk på enskilda domäner, så är det en fråga, som förekommit fyra gånger i Riksdag- en, nämligen åren 1909, 1910, 1911 och 1912. Det är ju också en fråga af utomordentligt stor betydelse för alla de männi- skor den rör, och det är verkligen så, mina herrar, att dessa förslag öfverallt i landet hos dem det vederbör väckt den största uppmärksamhet, och man har fäst stora förhoppnin- gar vid att dessa saker någon gång skola gå igenom. Äfven ur den synpunkten kan det ej vara riktigt, att ärendet nu företages till behandling, då ej ens voteringsiffrorna komma att nöjaktigt återge, hur läget är under det nya riksdags- skicket i denna betydelsefulla fråga.

Det är för öfrigt en gammal historia, som gått igen i alla länder och tider, att så snart jordegendomarna hopa sig på några få händer, statsmakterna måste ingripa för att splittra dem, på det folket återigen må bli besittningshafvare af jorden. Och i vårt land förhåller det sig så, att särskildt den industriella feodalismen gjort storartade landvinningar, och att den gamla herrgårdsfeodalismen fortfarande i stora delar af landet äger bestånd.

Man har sagt, att sträfvandena att skaffa jord åt folket kunna tillgodoses genom den enskilda företagsamheten. Men den har så många fel. Först och främst är det så, att det på en mängd ställen icke säljes någon jord, såsom på de stora bolagsdomänerna i Norrland och annorstädes. Vidare, när det någon gång sker, tar oftast spekulationen hand om det hela

och dyrkar upp priserna, och under alla förhållanden inträffar, att någon frigörelse från det jordbundna beroendet icke kommer till stånd ordentligt, så länge man utgår därifrån, att de stora jordägarna ha att efter sin vilja och efter sitt intresse bestämma, om aflösning skall ske, när den skall ske, hvad som skall afstås, hur mycket man skall betala, i hvilken ordning betalningen skall ske, och hvem som skall öfvertaga jorden.

*Angående af
lösning af vis-
sa jordbruk å
enskilda do-
mäner m. m.*
(Forts.)

Det har i olika tider användts olika metoder för att söndersplittra jorden, för att folket skall komma i besittning däraf. Verket har sedan åter förstörts af någon ekonomisk utveckling, och så har man fått börja om igen oupphörligen. Det är sisyfosstenen, som rullas upp på höjden af klippan och ramplar tillbaka. Man frågar sig, när dessa olyckliga förhållanden skola upphöra, när mänskligheten blir så upplyst i sin lagstiftning och sitt handlande, att det någon gång kommer till ett jämviktsläge i detta afseende. Nu befinna vi oss i en dalgång, då det gäller att rulla upp stenen igen på höjden af klippan.

I England har man, för att tala om vår tid, en lagstiftning på detta område af år 1907, och den lärer fått en ganska vidsträckt tillämpning. Man spårar ansatser till en dylik äfven hos oss. Norrlandskommittén började med ett förslag i sådan riktning, men det gällde endast utbrytning af jord å bolagshemman för skapande af nya jordbruk; reservanten förordade frigörelse äfven af de gamla, färdiga jordbruken. I riksdagskrifvelsen af 1907 begärdes sedan utbrytning af jord expropriationsvis för att bereda innehafvare af lägenheter å ofri grund egen mark, och det ledde till att expropriationskommittén framlade ett förslag i det syftet. Äfven torpkommissionen har kommit in på den saken. Man söker trefva sig fram, men någon lagstiftning har icke kommit till stånd. De förslag, som finnas, äro dessutom splittrade och ofullständiga. Nu föreligger en motion om att rycka fram till frågan i hela dess vidd. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att det föreslås endast expropriation för erforderliga fall, och det framhålls uttryckligen i motiveringen, att en lagstiftning i ämnet bör utföras med lämpor. Nu är det ganska egendomligt att se, huru denna fråga i stället för att gå framåt, så att säga fallit tillbaka under den tid den behandlats i Riksdagen. 1909 var det i Andra kammaren 111 röster mot men 88 för förslaget, och då var det i lagutskottet 4 reserver till förmån för den här saken. 1910 var det 110 röster mot och 75 för, och äfven då var det 4 reserver i lagutskottet. Så kom 1911, och då inträffade det märkvärdiga, att jag för min del blef ensam reservant i lagutskottet, och de som förut voro för saken, herrar Pettersson i Södertälje, Jansson i Edsbäc-

*Angående af-
lösning af vis-
sa jordbruk &
enskilda do-
mäner m. m.*
(Forts.)

ken och Olsson i See, drogo sig tillbaka och med dem hela det liberala partiet, som förut varit deladt i två hälfter — de drogo sig tillbaka inför det stundande genombrottet! Och motionen afslogs med 139 röster mot 43. Nu skulle man tänkt, att efter den nya författningsrevisionen, hvars verkningar i folkligt syfte jag numera icke tror äro vidare afsevärda, såvidt det gäller de stora vitala frågorna, intresset för denna fråga skulle hafva kommit tillbaka i kammaren med större kraft än det hade redan 1909 och 1910. Men nej, jag och herr Persson i Norrköping stå ensamma i lagutskottet som reservanter, och hela det liberala partiet lyser fullständigt med sin frånvaro. Då frågar jag: hvad går åt herrar liberaler i den här saken, hvarför ha ni svikit, och hvarför kunna ni icke, åtminstone vissa grupper, i likhet med hvad förr var fallet, ägna någon tanke åt, att man måste gå in på sådana frågor och icke låta det stanna vid den enskilda företagsamheten och dess oerhörda missbruk och makt. Jag frågar också: hvar äro landtmännen i en sådan fråga? Man ser nästan aldrig någon landtman, som reserverar sig eller för fram de här sakerna, som dock äro till förmån för landtmän, hvilka mångenstädes intet högre önska, än att en lagstiftning skall komma till stånd. Hvar äro landtmännen i Andra kammaren, som väl närmast borde intressera sig för denna sak? Jag kan ställa denna fråga exempelvis till herr Ekerot, som härom dagen ställde en annan fråga till mig om, huru det skulle gå, när socialismen komme till makten och exempelvis herr Lindhagen finge någonting att säga — då skulle alla jordbrukare råka ut för tryck och beroende, sade han. Men när man nu föreslår, att beroende småbrukare skola kunna komma ut ur beroendet och få något af frihet, undrar jag, hur herr Ekerot ställer sig. Herr Ekerot är väl i själ och hjärta med oss, så att hans röst kunna vi åtminstone få påräkna.

Andra punkten afser att möjliggöra aflösning af marken till lägenhetsinnehafvares besittningar på ofri enskild grund för alla erforderliga fall.

Tredje punkten afser att för erforderliga fall åstadkomma tvångs aflösning af mark från stora enskilda domäner för nya jordbruk och nya bostadslägenheter.

Slutligen har i fjärde punkten hemställts om att beträffande jordlösen, som blir grundläggande för expropriationsförfarandet i de i motionen afsedda fall, måtte inrymmas stadgande om att oförtjänt vinst under inga förhållanden beredes den store jordägaren.

På grund af ärendets skick vid detta extra tillfälle skall jag, herr talman, inskränka mig till dessa antydningar och ber att få yrka bifall till första punkten i reservationen.

Vidare anförde:

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Som synes af betänkandet, har den föreliggande frågan dryftats här i kammaren vid flera föregående tillfällen. Detta vidrördes äfven af den föregående talaren. Nu är det ju så, det kan icke förnekas, att det på en del af de mycket vidsträckta områden, som här beröras, finnes missförhållanden att afhjälpa. Det framgår också af utskottets betänkande, att åtskilligt blifvit gjordt eller förberedt för att afhjälpa sådana missförhållanden. Såsom äfven motionärerna erkänt, och såsom framgår af utskottets betänkande, har Riksdagen hos Kungl. Maj:t begärt lagförslag i syfte att bereda exempelvis innehafvare af byggnader på ofri grund vid stationssamhällen, fiskelägen och dylika platser med sammanträngd befolkning möjlighet att med äganderätt förvärfva den grund, hvarpå husen stå. I detta hänseende är också förslag afgifvet af den s. k. expropriationskommittén. Och härom aftonen dryftade vi dessutom den frågan ganska grundligt samt beslöto oss för en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan att Kungl. Maj:t *skyndsamt* ville för Riksdagen framlägga förslag i detta afseende. Det blef väl icke någon skrifvelse af, därför att Första kammaren afslog den, men man kan väl ha goda förhoppningar om, att Kungl. Maj:t i alla fall skyndsamt tar före saken, då förslag föreligger i ämnet. Vidare föreligger, som vi också här om aftonen talade om, ett förslag från den s. k. torpkommissionen, att innehafvare af lägenheter, upplåtna på 49 år eller längre tid, som äga byggnaderna å dessa lägenheter, skola erhålla lösningsrätt till lägenheterna. Äfven i detta hänseende beslöt Andra kammaren härom aftonen en skrifvelse till Kungl. Maj:t, med begäran att skyndsamt framlägga ärendet för Riksdagen. Här är det sålunda två områden, hvilka i förevarande motion beröras, i hvilka förslag redan föreligga i afseende å hvilka Andra kammaren också förut under denna riksdag uttalat sig för, att förslagen böra skyndsamt framläggas för riksdagen.

Hvad förhållandena i Norrland beträffar, så föreligga också från Norrlandskommittén förslag till åtgärder i syfte att genom expropriation åstadkomma möjligheter till nya småbruk; och dessutom har Andra kammaren, i anledning af en motion af mig för ett par månader sedan, beslutat en skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till underlättande för bologsarrendatorerna att med tryggad rätt förvärfva de hemman de arrendera; en skrifvelse som dock förföll, då Första kammaren ej ville vara med därom. — Andra kammaren har alltså redan under denna riksdag i flera afsenden gått till mötes de berättigade önskemål, som motionen omfattar, och har ingen anledning att nu ånyo fatta beslut i denna fråga.

*Angående af-
lösning af ris-
sa jordbruk å
enskilda do-
mäner m. m.*

(Forts)

*Angående af-
lösning af vis-
sa jordbruk å
enskilda do-
mäner n. n.*

(Forts.)

Nu är efter mitt förmenande den enda vägen, för att afhjälpa de missförhållanden i jordbesittningen, som kunna förefinnas, att aflägsna dessa på de områden, där de framtråda, allt eftersom behof däråf gör sig gällande och på det sätt, som då naturligtast erbjuder sig. Men att nu hos Kungl. Maj:t medelst en skrifvelse, sådan som här afses, begära en omläggning af jordbesittningsförhållandena i vårt land i hela deras vidd — tro herrarna verkligen, att det skulle lända till förmån för vare sig den ena eller andra af de parter, om hvilka här är fråga? Efter mitt förmenande skulle ett sådant tillvägagångssätt vara alldeles orimligt och hvad mera är, ytterst farligt. Om man skulle skriva och begära aflösning ytterst genom expropriation, till förmån för innehafvarne af alla utarranderade fastigheter, alla torp och med ett ord alla jordegendomar, som af ägaren äro utlämnade till annan, så skulle — såsom också utskottet fäst uppmärksamheten på — med all visshet åstadkommas en sådan osäkerhet i jordbesittningsförhållandena, att det sannerligen icke alls skulle lända till förmån ens för de jordbesittare, som man ville gagna. Det skulle utan tvifvel, både socialt och ekonomiskt sedt, bli högst prekära förhållanden, som därigenom skulle frammanas. Det är dock så, mina herrar, att expropriationsinstitutet — låt vara att det här ställes i utsikt som en utväg, hvilken icke skall användas i första hand — icke låter använda sig annat än med mycken varsamhet, utan att medföra vådor för den lugna och sunda utvecklingen, icke minst hvad jordbruksnäringen angår. Det går icke för sig att ställa i utsikt en expropriation af jordegendomen till den omfattning som här är i fråga. Därmed kommer man ovillkorligen att sätta samhället i gungning ekonomiskt sedt; och det i en omfattning, som nu icke kan öfverskådas. Så vidtutseende är det, som här föreslås.

Nu vill jag vidare säga beträffande den ifrågavarande talarens erinran att, då motionen varit under behandling förut, reservanter äfven från andra läger än motionärerna tillhöra, biträdt deras yrkande — jag tror icke att det var fallet sista året, men tidigare har det nog varit fallet — att detta nog beror därpå, att, som jag redan förut framhållit, det finnes vissa missförhållanden inom de vidsträckt områden, som motionärerna här i en klump forma, och att känslan för dessa missförhållanden föranledt, att en eller annan, som eljest ej delar motionärernas ståndpunkt, slutit sig till deras yrkande. Förhållandena äro emellertid nu i det hänseendet andra än förut. Man har nämligen numera verkligen erhållit förslag till afhjälpan af dessa missförhållanden åtminstone på en hel del områden; och det på dem, där de bäst torde behöfva afhjälpas, och där det känts som mest

tryckande. Därför föreligger enligt mitt förmenande frågan nu på ett annat sätt än förut, och häri torde man till största delen ha förklaringen till den af motionären nu öfverklagade bristen på medreservanter. Jag för min del har alltid varit emot att ställa i utsikt ett sådant allmänt användande af expropriationsinstitutet, som motionärerna velat ha fastslaget. Jag har nämligen den uppfattningen af de här berörda förhållandena, att det icke vore med det allmänna bästa eller ens med de personers bästa, som man ville gagna, förenligt att utan närmare undersökning begära en utvidgning af expropriationsinstitutet till alla jordbruk, som nu bedrifvas af annan än ägaren. Motionärerna säga, att expropriation skall användas endast som ett yttersta medel, då intet annat står till buds, och att man skall gå varsamt till väga — »successivt», säga de. Men det lärer hvarken vara motionärerna eller någon annan möjligt att säga, hur fort man, i sådant fall att detta blefve lag, kunde komma att få gå fram. Tro ni icke, mina herrar, att alla, som kunde tro sig få förmån af en sådan lagstiftning, skulle genast stå redo att begära dess anlitande; ingen hade nog lust att vänta, minst de, som minst förtjänte att hjälpas. Sådant är tiden och sådan är människan. Jag tror icke, att vare sig reservanterna eller någon annan kan på förhand veta, huru fort och hur långt den stenen komme att rulla, som man på detta sätt satte i gång.

På grund af hvad jag sålunda anfört, är jag af den mening, att det är mest öfverensstämmande med vår plikt att tillse, det samhällsförhållandena på detta område icke förtryckas till skada för hela samhällets utveckling, att vi icke bifalla reservationen; och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag har funnit, att jag yrkat bifall endast till första punkten i reservationen, men då debatten rör sig om det hela, så är jag tvungen att låta mitt yrkande afse det hela, och därför ber jag att få komplettera mitt första yrkande med att yrka bifall till alla fyra momenten, ehuru jag hemställer om proposition å hvarje moment särskildt.

Hvad nu angår herr Widéns anförande, så framhöll han däri, att han i alla tider varit emot den fråga, som här är före. Då han sökte förklara, hvarför det liberala partiet gått tillbaka i denna punkt, tror jag emellertid icke, att han verkade öfvertygande. Jag tror, att orsaken är att söka däri, att herr Widén, som sagdt, i alla tider varit emot saken och, sedan han tagit ledningen i utskottet för liberalerna, också fört hela partiet baklänges i denna fråga. Det är nog därpå det beror, och på ingenting annat.

*Angående af-
lösning af vis-
sa jordbruk å
enskilda do-
mäner m. m.*
(Forts.)

Angående af-
lösning af vis-
sa jordbruk å
enskilda do-
mäner m. m.
(Forts.)

Nu är det vidare så, att herr Widén går till väga här alldeles på samma sätt som han alltid brukar, då dessa frågor äro på tal. Han målar nämligen ut, att det gäller att genomföra allt på en gång och att »sätta samhället i gungning». Och det hjälper ej hvad som är skrifvet i motiveringen till motionen eller i motiveringen till reservationen, det hjälper ej hvad man säger från talarstolen, att man vill ha en lagstiftning till hands för att så småningom allt efter behovet afhjälpa missförhållandena för de mest betryckta. Hvad man än säger, kommer herr Widén och utropar: »men, mina herrar, att genomföra allt på en gång och sätta samhället i gungning, hvilka oerhörda vådor innebär icke detta!» Jag kan under sådana förhållanden icke debattera saken med herr Widén, när han ej vill ingå på hvad motionärens hemställan innebär. Nu har herr Widén i alla fall för denna gång i sitt anförande skattat något åt den synpunkten, att det här är frågan om att gå så *småningom*, då han sade: »men tänk, om den begärda lagstiftningen kommer en gång, då vilja dock alla vara med, huru skall man då kunna hejda en långt gående rörelse?» Ja, hvad ligger väl i detta? Om det inträffar något sådant, då bevisar det väl, att det förefinnes ett oerhördt behof af en sådan lagstiftning, och vid sådant förhållande blir det väl närmast lagstiftningens uppgift att gifva de nödiga begränsningarna, som verka återhållande, då det går för fort. Men det visar väl icke, att man skall afvisa all lagstiftning på området, så att de, som äro nödlidande, icke ha någon utväg att komma loss ur betrycket.

Slutligen anförde herr Widén, att man redan vidtagit vissa förberedande åtgärder på detta område. Ja, det fallet gäller endast punkt 2, som afser »tvångs aflösning af marken till *lägenhetsinnehafvares* besittningar på ofri enskild grund». Ty här har man i alla fall kommit fram till kommittéförlag åtminstone. Men hithörande förslag äro icke fullständiga, ehuru väl jag medger, att det beslut, som Andra kammaren fattade i anledning af förslaget om provisorisk lagstiftning i denna punkt, fick den formen, att det egentligen kom att innebära bifall till det yrkande, som punkt 2 här afser, och således helt och hållet gick utanför åsyftade motions ram — jag fäste uppmärksamheten härpå i lagutskottet, men man fäste intet afseende härvid. I fråga om första punkten, där det gäller aflösning af jordbruk, ha vi emellertid ingenting, som pekar på ett framryckande, på aflösning af bestående jordbruk, som kanske annars skulle gå under, eller försök att bevara jord, som redan är odlad, åt de verkliga brukarne, d. v. s. de hufvudpunkter, enligt mitt förmenande, som egnahemsprogrammet upptar. I denna första punkt kan herr Widén icke peka på något framryckande i form af något kommittébetänkande eller på något annat officiellt sätt.

Herr Rehn: Herr talman! Jag skall icke säga många ord i denna fråga. Lagutskottets ståndpunkt har redan blifvit belyst af utskottets ärade ordförande, och jag ber endast att få understryka hvad han har sagt beträffande de båda första punkterna i föreliggande motion. Därutöfver vill jag endast tillägga några ord angående den tredje punkten.

Reservanterna säga i sin reservation, att hvad utskottet härutinnan erinrat innefattar icke något svar på motionen i denna del. Jag vill därför så godt jag kan uttala min personliga uppfattning af innehållet i denna tredje punkt. Såvidt jag förstår, äro vi här inne på den rena socialistiska eller kanske rättare kommunistiska samhällsåskådningen i fråga om jordbesittningsförhållandena i vårt land. Detta har också af en socialdemokrat i denna kammare öfverbehållsamt medgifvits vid ett enskildt samtal om denna motion. Det påyrkas i denna punkt, att åtgärder skola vidtagas för att i erforderliga fall och under för framtiden betryggande villkor åstadkomma aflösning ytterst genom expropriation (tvångsaflösning) af mark från stora enskilda domäner för nya jordbruk och nya bostadslägenheter. Det är således icke fråga om om aflösning för torpare m. fl., hvarom de båda första punkterna handla, utan här gäller det nya jordbruk. Här ifrågasättes, att staten skall icke blott äga rätt utan äfven plikt att taga initiativ till denna tvångsaflösning, denna egendomsfördelning mellan enskilda, som enligt mitt förmenande i princip och till sina konsekvenser drager ett bredt streck öfver den enskilda äganderätten, enligt hvad man hittills inlagt i detta begrepp. Visserligen talas det i motionen endast om »stora enskilda domäner», som skola exproprieras och styckas, men har man en gång fastslagit den grundsatsen beträffande de stora godsens, så är det ju ingenting som hindrar, att man en annan gång beslutar samma åtgärd för de medelstora egendomarna, och så kan man flytta gränsen allt längre nedåt, tills man kommer in i det hågrande framtidsriket, där ingen lär skall äga något, men där alla skola äga allt. Jag har svårt att komma från den tanken, att om vi slå in på denna väg, så leder den just till det målet.

Detta förslag, som vi nu diskutera, har ett par gånger förut varit framlagt för Riksdagen, och då har det i motiveringen förekommit en liten sats, som nu är utesluten och som lyder: »det måste komma en tid, då jorden och särskildt kronans gamla egendomar praktiskt taget återbördas till alla». För min del kan jag omöjligt fatta, på hvad sätt jorden praktiskt taget skall kunna återbördas till alla, om inte den enskilda äganderätten skall afskaffas och jorden förvandlas till samhällelig egendom. Ty knappast lära väl motionärerna kunna sätta i fråga, att alla, som bygga och bo här i landet, skola i

Angående aflösning af vissa jordbruk å enskilda domäner m. m.
(Forts.)

Angående af-
lösning af vis-
sa jordbruk å
enskilda do-
mäner m. m.
(Forts.)

praktisk mening blifva jordbrukare. Jag tar för gifvet, att motionärerna aldrig förutsatt något sådant. Herr Lindhagen försökte visserligen att förklara denna sats för mig i lagutskottet, men jag nödgas säga, att den förklaring han gaf icke alls kunde öfvertyga mig eller rubba min uppfattning om hvad motionen egentligen innebär i denna punkt och om de konsekvenser, som den skulle kunna medföra.

Äfver jag tror, att det vore önskvärdt, att styckning af stora jordegendomar skedde mera än hittills. Jag tror också, att staten bör uppmuntra och underlätta den frivilliga jordfördelningen för att så många som möjligt må kunna förvärfva egna jordbruk, vare sig på statens domäner eller på de enskilda godsen; detta anser jag t. o. m. vara ett *mycket viktigt* samhällsintresse.

Det har ju också, såsom utskottet påpekat, visat sig, att dessa frivilliga jordstyckningar under senare åren betydligt tilltagit. Sådant tror jag, att man bör uppmuntra, men detta är väl något helt annat än de tvångsåtgärder, som här påyrkas.

Då jag tror, att ett bifall till motionen skulle i betänkelig grad rubba tryggheten och rättssäkerheten i fråga om egenomsbesittningen och därmed en af de viktigare grundvalar hvarpå vår samhällsordning hvilar, kan jag icke biträda ett sådant förslag, utan ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Norrköping: Blott ett par ord! Jag ber att få konstatera eller rättare sagdt erinra om, att den förevarande motionen är väckt af den socialdemokratiska riksdagsgruppens förtroenderåd och framburen af herr Lindhagen, hvadan det, som står i densamma, är ett uttryck för den socialdemokratiska *riksdagsgruppens* samlade uppfattning, och jag tror äfvenledes ett uttryck för det socialdemokratiska *partiets* samlade uppfattning. För det andra ber jag få betona, att då man talar om obehöfligheten af att gå med på föreliggande förslag på grund däraf, att man redan på åtskilliga områden gjort någonting för att tillmötesgå detsamma i vissa afseenden, så är det dock faktiskt så, att under den tid man slaktar dessa motioner och resonerar om dem, går en stor del af de medborgare, hvilka man afser att hjälpa, under. Ännu kan icke expropriation företagas af jord för en enda småbrukare, lägenhetsinnehafvare, torpare eller bologsarrendator, utan alla dessa befinna sig fortfarande i lika osäker ställning, som de befunnit sig förut. När den store jordägaren vill och kontraktsförhållandena det möjliggöra, vråker han bort lägenhetsinnehafvarna, torparna och de andra från den lilla jordbit de bo på. Dessa människor få gå från hus och hem. Jordarbetarna, som gärna skulle vilja ha jord

att bruka, kunna icke få det. Om jag exempelvis är jordbruksarbetare och kommer öfverens med en jordägare om att köpa jord af honom, kan jag icke under nuvarande förhållanden få köpa den jordbit, som jag såsom köpare och ägaren som säljare äro öfverens om att jag skall få öfvertaga, gravationsfri, med mindre inteckningshafvaren därtill ger sitt bifall. Det är sålunda ytterst beroende på storkapitalet, huruvida dessa förhållanden på ett tillfredsställande sätt skola låta ordna sig eller icke; det beror icke på säljaren utan på inteckningsinnehafvaren. Detta existerar faktiskt. Det tjänar till ingenting att tala om, huru mycket som är gjordt, då alla dessa missförhållanden äro i det lefvande lifvet tryckande och förstörande i många fall. Nu säger man, att ett bifall till denna motion vore att sätta samhället i gungning på jordbruksområdet och på äganderättens område. Ah nej, så farligt tror jag helt visst icke, att det är, och för öfrigt vill jag för mitt vidkommande säga, att den gungning, som skulle åstadkommas genom att de, som nu sitta på torp och smålägenheter, finge bli ägare till dessa lägenheter, och att deras tillvaro där tryggades, och att de, som ville ha och kunde bruka jorden, gäfves möjlighet att af öfverflödet på jord få en liten bit att bruka, och att rätten därtill tryggades — den gungningen är jag för mitt vidkommande verkligen icke rädd för, utan jag önskar tvärtom lifligt, att den måtte komma *snart*, ty så rättfärdig och fördelaktig för samhällslifvet i ekonomiskt och socialt afseende förefaller densamma mig att vara.

Med detta har jag i allra största korthet velat angifva min ståndpunkt, och jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till reservationen i dess alla fyra punkter.

Herr Nilsson i Tånga: Jag skall icke väsentligt förlänga debatten i denna fråga, utan skall endast i största korthet be att få yrka bifall till den vid detta utskottsutlåtande fogade reservationen, och jag gör det under den säkra förvissningen, att, därest det i reservationen gjorda yrkandet vunno beaktande, vi i denna kammare skulle slippa debattera den fråga, hvilken förelåg till behandling sistlidne lördag, frågan om åtgärder mot en permanent arbetslöshet. Ty det kan icke kallas en klok jordpolitik, att man låter vida grupper af det svenska folket gå i landsflykt af brist på jord att bruka, under det enskilda personer i landet få fritt disponera oöfverskådliga vidder af den svenska jorden.

Det har nu här, särskildt af den ärade ordföranden i lagutskottet, uttryckts starka betänkligheter i afseende på konsekvenserna af ett beslut i den riktning, som reservanterna påyrkat, men jag hemställer till de herrar inom lagutskottet,

*Angående af-
lösning af vis-
sa jordbruk å
enskilda do-
mäner m. m.*
(Forts.)

Angående af-
lösning af vis-
sa jordbruk d-
enskilda do-
mäner m. m.

(Forts.)

som bildade majoriteten, hvilka konsekvenser det är lättast att bära, den nu nämnda eller den, att vi skola jaga tusenden af våra kraftigaste söner i landsflykt, under det att, som jag nämnde förut, vidsträckta vidder af den svenska jorden fortfarande får vara i händerna på enskilda personer. Atminstone för min del tror jag, att den konsekvens, som kan uppkomma af ett bifall till reservanternas yrkande, är ganska lätt att bära, och jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Källman, Borg* och *Johansson* i Uppmålby.

Herr *Palmstierna*: Jag kan icke neka, att man nu får det intrycket, att det i denna kammare tycks göra sig gällande den stämningen, att detta är en fråga, som vid voteringen med säkerhet faller, och att frågan äfven är af beskaffenhet, att den bör falla, och att det är något oundvikligt, att så sker. Studerar man, huru frågan blifvit behandlad vid föregående riksdagar, vill jag äfven erkänna, att det ser ut, som om den där stämningen skulle i de partier, som ställt sig emot förslag i förevarande riktning, breda ut sig. Och den har faktiskt bredt ut sig inom det liberala partiet de båda föregående åren. Det vore beklagligt, synes det mig, ifall man äfven nu skulle konstatera, att den bredt ut sig ännu mera, efter det nya val skett till Andra kammaren, och då man varit i tillfälle att höra, hur starkt det kraf, som framburits i motionen, dock gör sig gällande inom breda lager af befolkningen.

Jag skulle för min del vilja säga, att i och med det vi sett, att egnahemspolitiken alltmera måst få den läggningen, att man söker bibehålla de smålägenheter, som finnas ute på landsbygden, och icke så mycket skapar *nya* småbruk — ty man har minsann tillräckligt svårt att få fotfäste för dem, som redan finnas där — så framtvingar sig på grund af omständigheternas egen makt att använda starka medel härför, och då framtvingar sig äfven expropriationsförfarandet. I samma mån utvecklingen steg för steg går mot småbruk, och detta visar sig vara en nationell angelägenhet af stor betydelse, måste den uppfattningen göra sig gällande allt starkare, att om vi skola vinna hvad som nationellt är af största vikt, få vi icke draga oss för att använda medel, som befordrar denna utveckling inom nationen. Nu veta vi ju, mina herrar, att när man gått den linjen i andra länder, detta har tvungit fram ett utslipande af det medel, som heter tvångs-aflösning. Så har skett i England. Man svarar kanske, att de engelska förhållandena äro så olika våra, att de icke ha någon tillämpning i vårt land. Men jag ber då få påpeka,

att man i vårt västra grannland, Norge, där förhållandena äro så pass likartade med dem hos oss, ansett det befogadt och önskvärdt att använda denna metod. Där har det bildats en förening, »Norges väl», hvilken har på sitt program upplagit denna sak. Man har där utarbetat ett lagförslag, som afser bemyndigande för de norska kommunerna att med Konungens tillstånd vidtaga expropriation i erforderliga fall. I lagen är befogenheten noggrant bestämd, så att man här icke kan tala om de kränkningar i äganderätten, som oftast åberopas. Nej, mina herrar, här få vi icke nu återigen uppställa äganderättens formel och tro, att man med den skall kunna döda de förhållanden, som faktiskt äro rådande i landet.

Jag har gått omkring i stugorna på landsbygden och jag erinrar mig särskildt, att jag en gång kom till ett premieradt småbruk, som det var en fröjd att se, hur det sköttes och hvilken trefnad, som spred sig omkring det, men innehafvaren ville fara därifrån, på grund af det beroende hvori han stod till egendomsägaren, ett beroende, som faktiskt försvårade för denne driftige småbrukare att höja småbruket såsom han önskade, till sin egen familjs och indirekt till hela nationens välstånd.

Jag vill därför säga, att det i vissa begränsade fall är befogadt och riktigt att se till, huru man skall kunna fästa fast säkert vid jorden dem, som bruka densamma. Det är den tankegång, som ligger bakom motionen, och jag vill säga till kammaren, att man icke får förutsätta, att den tanken är döende, tvärtom det är en tanke, som breder ut sig och växer till i styrka. Och äfven om kammaren nu är benägen att afslå framställningen, kommer den igen med förnyad styrka, krafven härpå växa ute på landsbygden, och de äro grundade på verkliga förefintliga lifsbehof hos befolkningen.

Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Widén: Herr talman! Med anledning af det senaste anförandet, som talaren sökte göra så öfvertygande, som han kunde, vill jag säga, att det hade det felet att egentligen ej röra den föreliggande frågan. Han talade om småbruk. Ja, för all del, hvem önskar ej att få sådana att uppstå under tryggade förhållanden; flera förslag i den vägen föreligga redan. Men icke behöfver man för den skull bifalla denna motion. Såsom jag förut påvisat beslöto vi en skrifvelse i det syftet häromdagen. Redan nu är tvångsafflösningens väg beträdd; det framgår af expropriationskommitténs, torparkommissionens och Norrlandskommitténs förslag. Det är verkligen så, att äfven vi inlåtit oss på den väg, som man beträddt i Norge och andra främmande länder. Detta är *ett*, men *ett annat* är att besluta en skrifvelse till Kungl. Maj:t om

Angående af-
lösning af vis-
sa jordbruk d
enskilda do-
mäner m. m.
(Forts.)

Angående af lösning af vissa jordbruk å enskilda domäner m. m. en allmän tvångs aflösning öfver hela linjen af alla jordbruk, som ej äro förenade med äganderätt till jorden, en allmän omstörtning af jordbesittningsförhållandena. Det är *det* jag anser, att vi icke böra göra.

(Forts.)

Herr Lindhagen: Jag begärde ordet med anledning af herr Rehns anförande. Det var ganska karakteristiskt, och jag tager därför fasta på den ståndpunkt herr Rehn intager. Herr Rehn är norrlänning, han sitter på ett eget hemman, men antagligen har han i sin närhet bolagshemman, eller åtminstone har han hört talas om, att det på många håll finnes sådana. Hvilka synpunkter lägger han på saken? Jo, han säger, att det här kan vara farligt, det kan drabba de mindre jordbrukarna. Herr Rehn tänker på det sättet: jag har mitt på det torra, och det är för mig hufvudsaken, att det blir där alltjämt, och är det någonting, som det allra minsta kan inkräkta på det egna, vill jag icke vara med om det. Herr Rehn har icke det ringaste hjerta för allt lidande, som de beroende jordbrukarna få utstå på de stora domänerna. Jag har åtminstone icke af hans anförande hvarken här eller i lagutskottet kunnat få fram, att han behjartar deras kraf.

Det är så karakteristiskt, att herr Rehn här upprepade hvad han sade i lagutskottet, att han funnit i en föregående motion det fruktansvärda uttrycket, att det kommer en tid, då jorden praktiskt taget kommer att återbördas till alla. Hu, säger herr Rehn, det är ju alldeles förskräckligt, och vi kunna ju icke bli jordbrukare alla. Det visar till en början, att han bara tänker på sitt eget hemman, då han talar om jordbruket. Men jorden behöfs ju för oss alla och för allt möjligt, det är den vi bo på, och det är på den vår frihet är grundad. Och det vore väl märkvärdigt, om det liberala partiets representanter, till hvilket herr Rehn hör, skulle så förskräckas häraf, utan tvärtom borde det väl sympatisera med en sådan tanke, som att jorden dock praktiskt taget skall återbördas till alla. Ty det är väl dock så i praktiken, herr Rehn, att jorden är det som vi alla skola lefva på, där skola vi ha vår bostad och vårt hem, det är af dess produkter vi skola lifnära oss. Och det är väl dock så i alla fall, att tillgång till jorden är en af mänsklighetens rättigheter. Hela mänskligheten råår om jorden, och icke t. ex. bara herr Rehn och jag. Det är rent af, jag skulle nästan vilja säga, upprörande, att en sådan tanke som den förstnämnda skall fullkomligt afvisas af liberala partiet i genombrottets riksdag. Och jag får verkligen säga, herr talman, att hvad som förekommit i denna fråga innefattar för mig en ny, en ytterligare förvissning om,

att den verkliga författningsrevision, som vi behöfva, den hafva vi ännu icke ens tillnärmelsevis fått.

*Angående af-
lösning af vis-
sa jordbruk å
enskilda do-
mäner m. m.*

Herr R e h n: Jag skall endast be att få erinra herr Lindhagen därom, att jag icke alls yttrat mig om de punkter i motionen som afse torpare och bolagsarrendatorer. Jag sade endast, att jag instämde i hvad lagutskottets ordförande där-om sagt. Däremot yttrade jag mig om den tredje punkten, där det alldeles icke talas om arrendatorer, utan där det är fråga om expropriation från stora gods för att bilda nya jordbruk.

(Forts.)

Hvad bolagsarrendatorerna i min hemtrakt beträffar, så har jag icke hört talas om, att det för dem förefinnes något behof att exproprieras. Bolagen ha nog ingenting emot att sälja inägojorden, men detta möter nog en del svårigheter, då de af lätt begripliga skäl inte gärna vilja låta så mycken skogsmark medfölja, som hvad nu gällande lagstiftning i detta afseende bestämmer. Så tror jag förhållandet är åtminstone i min hemsocken, där det finnes ganska många bolagshemman.

Jag har velat säga detta till herr Lindhagen och jag vill tillägga, att det är icke rätt af herr Lindhagen att förebrå mig för att jag inte skulle vilja hjälpa torpare och arrendatorer därför att jag icke kan vara med om hvad han i den tredje punkten i motionen påyrkar.

Herr R y d é n: Jag skulle icke vågat yttra mig i en sådan fråga som denna, om jag icke varit uppfödd i en bygd, där det fanns en så stor mängd människor, som i detta ögonblick äro i högsta grad beroende af, att en reform sådan som den nu föreslagna snart kommer till stånd, och jag har ett ytterligare skäl att nu yttra ett par ord i den omständigheten, att jag kommit att sätta mig in något litet åtminstone i de förhållanden, som skapats under den egnahemsrörelses tid, som Riksdagen här har omhuldat under de senare åren.

I min hemtrakt var den vanliga upplåtelseformen för torp den 49-åriga, och hvar och en, som känner till förhållandena på landet, vet nog, att den jord, som bjudes en torpare, när han skall första gången bryta bygd, är icke den bästa jorden, och icke heller den bäst belägna. Det har ofta varit de stenigaste backarna i utkanterna af ett hemman, som torparna fått att bruka, och där ha de arbetat och, sedan de gift sig vid 21 års ålder, tillsammans med hustru och barn slitit ett helt lif igenom. Så bli de gamla, och då stå de i sin ålderdom, sedan de kanske af en stenbacke gjort en bördig åker-teg, inför den utsikten att kastas bort från sin jord, att de åläggas lämna sina gamla hem och se frukten af ett helt lufs arbete fullkomligt tillspillo gifvet. I min barndom kände

*Angående af-
lösning af vis-
sa jordbruk å
enskilda do-
mäner m. m.*

(Forts.)

jag många torpare — vi arbetade tillsammans i jordbruket under den tid jag växte upp — och de fingo gå detta öde till mötes, de fingo lämna sina torp och frukten af ett helt lifs arbete. När man har i minnet den bitterhet och den harm, som fanns hos dessa människor, när de på sin ålderdom ställdes inför detta att lämna allt, så tror jag, att man skall inse, att här bör i rättvisans och barmhärtighetens namn göras någonting genom lagstiftning för dessa fullkomligt värnlösa människor.

Nu slår man sig till ro med egnahemsrörelsen. Men hurudana äro förhållandena vid denna egnahemsrörelse? Jag försäkrar, att jag står icke ensam om det omdöme, som jag här uttalar, att på många håll egnahemsrörelsen har slagit illa ut, beroende därpå att den enskilda profitlystnaden, det enskilda spekulationsbegäret framträdte på ett verkligen upprörande sätt, när det gällt att skapa egna hem. En mängd af våra egnahemsbyggare ha för en liten jordlapp fått betala alldeles oskäligen, ja rena ockrarpris. De kunna reda sig några år framåt, så länge egnahemslånen gifva en sådan där liten öfvergångstid. Men när det blir fråga om att amortera och att försöka infria de förbindelser de utfäst sig för, så stå de faktiskt maktlösa inför detta. Jag skulle kunna peka på hela egnahemskolonier, där det råder verklig förtviflan öfver, att man lockats in på att bygga egna hem. Det har satts sådana ockrarpriser på jorden, att de icke kunna gå i land med det.

Hvad skall man nu göra för allt detta? Herr Rehn stod här och höll ett tal, som jag verkligen icke väntat, att han skulle hålla — han har ju ett så klart förstånd, som vi alla veta — han höll ett tal, säger jag, hvori han försökte afskräcka kammaren för detta, och sade, att det går till rena socialismen, till någonting så förskräckligt, att kammaren kan icke taga det. Ja, det må gå hvart det vill, så måste vi dock här göra någonting. Ty utvecklingen går på vissa håll därhän, att jorden allt mer och mer hopas under bolagen, hopas under stora domäner. Det är visserligen sant, att en och annan konkursmässig storbonde eller gödsägare delar upp sin egendom för att medelst höga pris få in så mycket som möjligt och använda dessa sista rester för att rädda sin ekonomi. Det är visserligen sant. Men samtidigt pågår inköpet af jord från bolag och andra, som samla på stora jorddomäner. Detta pågår alltjämt. Jag besökte för några somrar sedan min hembygd, som jag under många år varit borta ifrån, och jag sökte då taga reda på, hvar de gamla bönderna voro, som bodde där i min barndom. Men de voro borta. Skogsspekulanter hade köpt skogshemmanen, gamla bondhemman för en spottstyfver, för att komma åt skogen, och de hade sedan icke brytt sig om att bruka jorden utan låtit den ligga

i lägervall. Så hade t. ex. ett stort bolag i södra Sverige. Fridaforsbolaget, inköpt flera stycken gamla skogshemman, där under min barndom flera välsituerade bönder sutto. Det fanns icke en enda lefvande varelse, icke en enda fri bonde, som där hade sin utkomst, utan detta bolag hade inköpt hela jorden, för att denna bondejord skulle frånryckas odlingen och bli skogbärande för framtiden. Mina herrar, det är icke i mellersta Sverige eller Norrland, som detta inträffat, utan det är i södra Sverige. Jag är född i Blekinge, och det är följaktligen så långt i söder, som denna utveckling pågår.

Hvad finnes för medel mot detta annat än att hjälpa de fattiga på det enda sätt, på hvilket lagen kan hjälpa, nämligen att taga hand om de fattigas rätt beträffande torp och lägenheter samt gifva dem möjlighet att inlösa torpen och jorden. Här säger visserligen lagutskottets ordförande, att vi ha torpkommissionen, som beträddt expropriationens väg. Ja, lagutskottet har i år afvisat nästan alla sådana här motioner, därför att vi ha så många kommittéer. De ha åkt ned i denna utredningarnas häxkittel. Dit har lagutskottet förpassat dem allesammans, och det är klart att dit åker också detta förslag och alla de förslag, som ha någon den allra minsta samhörighet med något pågående utredningsarbete. Emellertid, vill man komma någon hvart, så måste det väl ändå från den kammare, som representerar de breda lagren i vårt land, komma ett utslag af åtminstone, om jag så får säga, otålighet att få ändrade förhållanden. Det duger icke, att vi i denna kammare slå oss till ro med, att det finns pappersluntor nere i departementen, utan vi måste oafbrutet peka på, att här är verkligen nöd å färde, och här behöfva vi hjälpa de fattiga. Under sådana förhållanden är det icke skäl att afvisa dessa uppslag på rent formella grunder år efter år. Det kommer sannolikt, om kammaren går den vägen, att gå 10 år, innan något blir gjordt på detta område, medan däremot, om kammaren gifver uttryck åt, att den vill ha dessa reformer till stånd, det går mycket fortare för oss att få dem.

Jag skulle icke, herr talman, dristat mig till att yttra mig i en fråga som denna, om jag icke känt till så många människor, som nära beröras af detta, som motionärerna gjort sig till tolk för.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke säga många ord. Emellertid kan jag med anledning af den siste ärade talarens yttrande icke underlåta att säga, att de förhållanden, som han i sitt anförande först berörde, icke, såsom han ville göra gällande, böra föranleda till ett bifall af denna motion. Jag har redan sagt, att det föreligger ett

*Angående af-
lösning af vis-
sa jordbruk ä-
enskilda do-
mäner m. m.*
(Forts.)

Angående af lösning af vissa jordbruk & enskilda domäner m. m.

(Forts.)

lagförslag, som är afsedt att afhjälpa de missförhållanden han där berörde, nämligen torpkommissionens förslag. Det är icke heller så, som man af hans yrkande kunde föranledas att tro, att torpkommissionen håller på med sin utredning; nej, den har redan framlagt ett förslag. Och kammaren beslöt, häromkvällen, som jag förut nämnt, att skriva till regeringen och anhålla, att den måtte lägga fram förslaget till nästa Riksdag. Och det är väl icke alls otroligt att regeringen också gör det.

Vidare talade han vidt och bredt om bolagens jordförvärf i Skåne. Ja, hvad den saken angår, har ju herr Lindhagen och en till fått regeringens uppdrag att utreda hvad som kan göras mot bolagens jordförvärf. Hvad kan man mera begära? Det borde ju då vara all trygghet för, åtminstone på det hållet, där herr Lindhagen står, att allt göres som man önskar skall göras.

Nej, mina herrar! Hvarför drager man fram allt detta, äfven det, till hvars afhjälpande åtgärder redan vidtagits? Jo, för att draga kammaren eller så många som möjligt i kammaren med sig på ett programutalande, som icke så mycket har med afhjälpanDET af de här berörda olägenheterna att göra, som att få fram själfva programmet.

Herr Palmstierna: Herr talman, mina herrar! Herr Widén har här talat om torpkommissionen och hvad den föreslagit, och han frågar oss: »Hvad vilja herrarne mera begära?» Herr Widén sade vidare i sitt anförande, att hvad jag har talat om icke hade med saken att göra. Jo, herr Widén, det har det visst, hvilket äfven tydligen framgår, om man noga studerar klämman i reservationen och ser efter, hvilka uttryck där användts. Dessutom får jag betona, att expropriation skulle ifrågakomma endast i de fall, då oviljighet att afstå mark för dessa torp omöjliggör den frigörelse af torpen, som ur såväl de enskildas som det allmännas synpunkt är lämplig och berättigad. Studerar man torpkommissionens förslag, finner man, att detsamma just viker undan på denna punkt. Men det är just denna punkt, som vi vilja bygga på. Jag kan nämna, att det är alldeles samma skäl, som drifvit fram det norska förslaget, som finnes i detta afseende. Där heter det bland annat: »Men paa den anden side ligger grunden till vanskeligheten dog ogsaa ofte i, att eierne er uvillige til at sælge nogen del av sin jord». Det är just detta spörsmål, som vi här lägga an på. Och det är med hänsyn därtill, som vi kräfvat en expropriation. Vi böra komma ihåg, att det fanns år 1910 icke mindre än 145,000 jordtorp i vårt land, och bland dessa är det nog åtskilliga, som äro

af den beskaffenhet, att deras innehafvare skulle med glädje hälsa den dag, då en frigörelse skulle kunna ske. Och detta skulle vara till nytta för vårt land både ur nationalekonomisk och socialpolitisk synpunkt. Jag beklagar därför, mina herrar, det starka motstånd, som här rests mot detta förslag.

*Angående af-
lösning af vis-
sa jordbruk d
enskilda do-
mäner m. m.*
(Forts.)

Herr Lindhagen: Jag vill endast, när vi nu skola vötera om första punkten, fästa kammarens uppmärksamhet på, att denna punkt innefattar icke alls det, som herr Widén här talade om, utan detta inrymmer i den andra punkten, som just afser lägenhetsinnehafvares besittningar. Hvad särskildt beträffar herr Widéns yttrande om torpkommissionen, vill jag endast säga, hvad som för öfrigt äfven i viss mån påpekades af den föregående talaren, att just i fråga om torparnes frigörelse genom expropriation af deras jordbruk, hvilket beröres i första punkten af klämman, har torpkommissionen icke framställt något förslag, medan däremot den del af frågan, som rör sådana fall, där lägenhetens, husets värde är större än själfva markens, alltså hvad som omhandlas i punkt 2:o), blifvit föremål för torpkommissionens framställning. När således herrarne nu skola rösta om yrkandet i första punkten, skola herrarne icke alls tänka på hvad herr Widén här yttrade, ty det gäller blott hvad som hemställes i andra punkten.

Herr Persson i Norrköping: Jag skall be att få lämna den upplysningen angående torpkommissionens förslag, att det samma endast afser sådana fall, där huset är mera värdt än jorden. Därtill kommer vidare det villkoret, att kontraktstiden för lägenheterna skall omfatta minst 49 år. I fråga om alla de lägenheter, där kontraktstiden är under 49 år, skulle alltså enligt torpkommissionens förslag icke någon expropriation få förekomma.

Öfverläggningen förklarades härmed vara avslutad. Herr vice talmannen tillkännagaf, att han ämnade gifva propositioner å de under öfverläggningen framkomna yrkandena särskildt beträffande hvar och en af de fyra punkterna uti herrar Lindhagens och Perssons i Norrköping reservation.

I enlighet härmed framställde herr vice talmannen till en början angående det ämne, som afsågs uti punkten 1:o) i nyssberörda reservation, propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå och bifall i stället till det förslag, som innefattades i förenämnda reservation; och fann herr vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Angående af
lösning af vis-
sa jordbruk å
enskölda do-
mäner m. m.

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställen i utskottets förevarande utlåtande nr 52, i hvad denna hemställen afser det ämne, som beröres i punkten 1:o af herrar Lindhagens och Perssons i Norrköping reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställen i berörda del, bifallit det förslag, som innefattas i nämnda punkt af reservationen.

Voteringen utvisade 103 ja mot 66 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställen i denna del.

Vidare gaf herr vice talmannen beträffande ett hvart af de ämnen, som afsågos uti punkterna 2:o)—4:o) af herrar Lindhagens och Perssons i Norrköping reservation, propositioner å dels bifall till utskottets hemställen, dels ock afslag därå samt bifall i stället till det förslag, som innefattades uti berörda reservation; och fattade kammaren ifråga om hvart och ett af nu omförmälda ämnen beslut i öfverensstämmelse med förstnämnda proposition.

§ 23.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 130, till Konungen, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om understödsföreningar, lag om ändrad lydelse af 162 och 163 §§ i lagen om försäkringsrörelse samt lag om ändring i vissa delar af lagen om sjuk-kassor den 4 juli 1910, dels ock i anledning däråf väckta motioner.

§ 24.

Justerades protokollsutdrag.

§ 25.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets memorial: nr 40, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om provianterings-frilager dels ock i ämnet väckta motioner; och nr 41, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar om frilager och ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen om frihamn, dels ock i ämnet väckta motioner.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5.21 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Tisdagen den 14 maj.

Kl. 2 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde af herr vice talmannen.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 8 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Upplästes två till kammaren inkomna sjukbetyg, så lydande:

Att riksdagsmannen i Andra kammaren herr direktör Malte Sommelius, insjuknat i influensa med luftrörskatarr och att denna sjukdom utgör ett bestämdt hinder för honom att under den närmaste tiden deltaga i riksdagsarbetet, intygas härmed på heder och samvete. Hälsingborg den 13 maj 1912.

Joh. Collin,
Regementsläkare.

Att ledamoten af Riksdagens Andra kammare Fabian Månsson på grund af influensa under några dagar är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet, intygas

Stockholm den 14 maj 1912.

Alfred Petrn.
Legitimerad läkare.

§ 3.

Herr statsrådet *Berg* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition angående kostnaderna för svensk författningssamling.

Nämnda proposition bordlades på begäran.

§ 4.

Sedan Riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de *Gemensamma* uti statsutskottets memorial nr 35, 49 punkt 1), 85, 88 samt 89 *omröstningar.*

Gemensamma omröstningar. punkterna 1) och 2), bankoutskottets memorial nr 17 punkterna 1)—3), jordbruksutskottets memorial nr 60 punkt 2) och 68 ävensom bevillningsutskottets memorial nr 37 och 39 föreslagna voteringspropositioner rörande åtskilliga frågor, i hvilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämdt blifvit, att vederbörliga omröstningar öfver de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteeringspropositioner i följande ordning, nämligen:

1:sta omröstningen.

(enligt statsutskottets memorial nr 35).

»Den som, i likhet med Första kammaren, vill, att Riksdagen med anledning af Kungl. Maj:ts förslag och herr Trapps m. fl. samt herrar Sommelius' och Christiernsons motioner i ämnet må på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 45,000 kronor, att af Kungl. Maj:t användas till understöd åt Göteborgs handelsinstitut och grosshandels societetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut, Malmö högre handelsinstitut samt Hälsingborgs högre handelsinstitut under förutsättning, hvad Göteborgs handelsinstitut beträffar, att Göteborgs stadsfullmäktige, hvad Frans Schartaus handelsinstitut angår, att grosshandelssocieteten i Stockholm, vidkommande Malmö högre handelsinstitut, att Malmö stadsfullmäktige, och i fråga om Hälsingborgs högre handelsinstitut, att Hälsingborgs stadsfullmäktige fortfarande till instituten lämna årligt understöd till minst samma belopp som hittills, samt på de villkor i öfrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren, beslutat att med anledning af Kungl. Maj:ts förslag och herr Trapps m. fl. samt herrar Sommelius' och Christiernsons motioner i ämnet på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 42,000 kronor, att af Kungl. Maj:t användas till understöd åt Göteborgs handelsinstitut och grosshandelssocietetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut, Malmö högre handelsinstitut samt Hälsingborgs högre handelsinstitut under förutsättning, hvad Göteborgs handelsinstitut beträffar, att Göteborgs stadsfullmäktige, hvad Frans Schartaus handelsinstitut angår, att grosshandelssocieteten i Stockholm, vidkommande Malmö högre handelsinstitut, att Malmö stadsfullmäktige, och i fråga om Hälsingborgs högre handelsinstitut, att Hälsingborgs stadsfullmäktige fortfarande till instituten lämna årligt under-

stöd till minst samma belopp som hittills, samt på de villkor i *Gemensamma omröstningar.*
öfrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.»

(Forts.)

Sedan voteringssedlarna blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 62 Ja och 157 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 103 Ja och 42 Nej, hvadan, då därtill lades Andra kammarens

röster eller . . . . . 62 Ja och 157 Nej,

sammanräkningen visade . . . . . 165 Ja och 199 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

Andra omröstningen.

(enligt bankoutsrottets memorial nr 17, punkt 1.)

»Den, som i likhet med Första kammaren, vill, att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, må medgifva, att åt förre distinktionskorpralen Johan Hallin från Eggvena församling må från och med innevarande år å allmänna indragningstaten under hans återstående lifstid utgå en årlig pension till så stort belopp, att densamma jämte Hallin tillkommande underhåll från Vädstena krigsmanshuskassa uppgår till tvåhundra kronor, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren, bifallit utskottets hemställan med den ändring, att det i sista raden förekommande ordet »tvåhundra» utbyttis mot »trehundra».

Sedan voteringssedlarna blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnes öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 45 Ja och 173 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 38 Ja och 106 Nej, hvadan, då därtill lades Andra kammarens

röster eller . . . . . 45 Ja och 173 Nej,

sammanräkningen visade . . . . . 83 Ja och 279 Nej,

Gemensamma omröstningar. och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nejpropositionens innehåll.
(Forts.)

Tredje omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 17, punkt 2.)

»Den som, i likhet med Första kammaren, vill, att Riksdagen må medgifva, att extra tjänstemannen å järnvägsstyrelsens banbyrå Gustaf Elias Erdmann må från och med månaden näst efter den, då hans anställning vid statens järnvägar upphör, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af ett tusen kronor, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren, afslagit såväl utskottets hemställan som Kongl. Maj:ts framställning i ämnet.»

Sedan voteringsseglarna blifvit aflämnade samt en sedel af lagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första kammaren ingått, att voteringsseglarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnes öppnande och uppräknning, och befanns att omröstningen utfallit med 43 Ja och 176 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 108 Ja och 37 Nej, hvadan, då därtill lades Andra kammarens

röster eller . . . . . 43 Ja och 176 Nej,
sammanräkningen visade . . . . . 151 Ja och 213 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

Fjärde omröstningen.

[enligt bankoutskottets memorial nr 17, punkt 3.)

»Den som, i likhet med Första kammaren, vill, att Riksdagen må medgifva, att biträdande läraren i violinspelning vid musikkonservatoriet, professorn Johan Fridolf Book må från och med månaden näst efter den, under hvilken han frånträdt eller frånträder sin ifrågavarande befattning vid musikkonservatoriet, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension till belopp af tvåhundra-trettio kronor, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren, afslagit såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.»

Sedan voteringssedlarne blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första kammaren ingått, att voteringssedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnes öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 41 Ja och 177 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 99 Ja och 46 Nej, hvadan, då därtill lades Andra kammarens

röster eller . . . . . 41 Ja och 177 Nej,

sammanräknigen visade . . . . . 140 Ja och 223 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

Femte omröstningen.

(enligt statsutskottets memorial nr 49, punkt 1.)

»Den som, i liket med Första kammaren, vill, att Riksdagen med afslag å Kungl. Maj:ts proposition i hvad den afser beviljande af 2,500,000 kronor till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel att afsättas för att användas på sätt framdeles må närmare bestämmas, må, i anledning af hvad Kungl. Maj:t i öfrigt föreslagit och herrar Ericsons och grefve Hamiltons motion nr 26 samt herr Lindmans motion nr 70, på extra stat för år 1913 till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel bevilja ett anslag af 3,500,000 kronor, hvaraf 2,500,000 kronor för fortsättande af arbetena å den 1:a klass pansarbåt, till hvars påbörjande Riksdagen på extra stat för år 1912 anvisat medel; samt att herr Fornanders motion nr 71 må anses genom hvad sålunda beslutats besvarad; röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren, beslutat att med afslag å herrar Hans Ericsons och grefve Carl Hamiltons motion nr 26, herr Lindmans motion nr 70, herr Fornanders motion nr 71 och med bifall till Kungl. Maj:ts hemställan till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel på extra stat för år 1913 bevilja 3,500,000 kronor, hvaraf 2,500,000 kronor afsättas för att användas på sätt framdeles närmare må bestämmas.»

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

Sedan voteringsseglarna blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första kammaren ingått, att voteringsseglarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnes öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 59 Ja och 160 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 84 Ja och 62 Nej, hvadan, då därtill lades Andra kammarens

röster eller	59 Ja och 160 Nej,
sammanräkningen visade	143 Ja och 222 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

Sjette omröstningen.

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 60. punkt 2.)

»Den som, i likhet med Första kammaren, vill, att Riksdagen till understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt på extra stat för år 1913 anvisar samma belopp som under hvardera af åren 1909—1912 eller 150,000 kronor, att utgå efter i statsrådsprotokollet angifna hufvudgrunder, röstar

Ja;
Den det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren, beslutat att till understöd åt synnerligen betungade väghållningsdistrikt på extra stat för år 1913 anvisa 400,000 kronor, att utgå efter i statsrådsprotokollet angifva hufvudgrunder.»

Sedan voteringsseglarna blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första kammaren ingått, att voteringsseglarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnes öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 94 Ja och 123 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 89 Ja och 56 Nej, hvadan, då därtill lades Andra kammarens

röster eller	94 Ja och 123 Nej,
sammanräkningen visade	183 Ja och 179 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja propositionens innehåll.

Sjunde omröstningen:

(enligt jordbruksutskottet memorial nr 68).

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

»Den som, i likhet med Första kammaren, vill, att Riksdagen såsom bidrag till uppehållande af Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet på extra stat för år 1913 anvisar ett anslag af 47,000 kronor, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren, såsom bidrag till uppehållande af Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet på extra stat för år 1913 anvisat ett anslag af 35,000 kronor.»

Sedan voteringsmedlarna blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första kammaren ingått, att voteringsmedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnes öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 72 Ja och 143 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankomsten och nu uppläst protokoll, blifvit af Första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 88 Ja och 56 Nej, hvadan, då därtill lades Andra kammarens

röster eller	72 Ja och 143 Nej,
sammanräkningen visade	160 Ja och 199 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

Åttonde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 85).

»Den som, i likhet med Första kammaren, vill, att Riksdagen för uppförande af tre bostadshus för betjäning vid Vänersborgs hospital och asyl på extra stat för år 1913 anvisar ett anslag af 81,400 kronor, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren, för uppförande af tre bostadshus för betjäning vid Vänersborgs hospital och asyl på extra stat för år 1913 anvisat ett anslag af 60,000 kronor.»

Sedan voteringsmedlarna blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första kammaren ingått, att voteringsmedlarna för den omröstning, hvarom

Gemensamma omröstningar. här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnes öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 42 Ja och 176 Nej.
(Forts.)

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 54 Ja och 88 Nej, hvadan, då därtill lades Andra kammarens röster eller . . . . . 42 Ja och 176 Nej, sammanräkningen visade . . . . . 96 Ja och 264 Nej och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

Nionde omröstningen :

(enligt statsutskottets memorial nr 88.)

»Den som, i likhet med Första kammaren, vill, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke må af Riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren, beslutat, att på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 500,000 kronor att under förutsättning, att kommun i laga ordning beslutat, att stämma för uppbörd af den del af kommunalskatten, som motsvarar en debitering, öfverstigande 8 kronor för 100 kronor skattepliktig inkomst, icke kommer att hållas tidigare än i juni månad det år, då skatten skall erläggas, i enlighet med följande grunder utdelas till kommuner, som därom göra ansökan, nämligen:

till kommun, som under de tre senaste åren före det, hvar under ansökan om statsunderstöd göres, varit för kommunens utgifter betungad med ett så högt skattetryck, att detsamma, med frånräknande af de uti ifrågavarande års utdebiteringar möjligen ingående utgifter för annuiteter (räntor och amorteringar) å lån för andra ändamål än kyrko-, skol-, fattigvårds- och sundhetsväsende, i allt fall skulle i medeltal uppgått till mera än 8 kronor för 100 kronor skattepliktig inkomst, beräknad på sätt närmare angifvits i § 58 af kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, sådant detta lagrum lyder i lagen den 26 maj 1909,

samt hvars utgifter för folkskoleväsendet och fattigvården under det år, då ansökan om understöd göres, efter afdrag af sådana statsbidrag och andra kommunens inkomster, som omedelbart hänföra sig till skolväsendet och fattigvården, öfverstigit det medelbelopp i jämnadt tiotal ören för 100 kronor skatte-

pliktig inkomst, hvarmed dess utgifter med afdrag af statsbidragen enligt den officiella statistiken under de tre senaste år, för hvilka den i tryck föreligger, drabbat rikets landskommuner, *Gemensamma omröstningar.*
(Forts.)

må extra statsunderstöd lämnas till högst det belopp, som erfordras för berörda utgifters nedbringande till nyss anmärkta medelbelopp för 100 kronor skattepliktig inkomst,

med den ytterligare begränsning likväl, att det extra statsunderstödet icke heller må uppgå till högre belopp än att understödsbeloppet kan nedbringa det kommunala skattetrycket — sådant detta skulle under det år, för hvilket understödet lämnas, varit efter frånräknande af de i årets utdebitering möjligen ingående utgifter för annuiteter (räntor och amorteringar) å lån för andra ändamål än kyrko-, skol-, fattigvårds- och sundhetsväsande — med högst 25 procent i den mån det skulle legat öfver 8 till och med 9 kronor, högst 50 procent i den mån det skulle legat öfver 9 till och med 10 kronor, samt högst 75 procent i den mån det skulle legat öfver 10 kronor, allt för 100 kronor skattepliktig inkomst, beräknad enligt bestämmelserna i ofvan åberopade lagrum;

skolande härvid i hvarje fall läggas till grund det skattetryck, som skolat förefinnas, därest kommun till fullo begagnat sig af den uti § 3 i lagen om skogsaccis medgifna rättigheten att med skogsaccismedlen nedbringa skattetrycket.»

Sedan voteringsseglarne blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första kammaren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnes öppnande och uppräkning, och befanns att omröstningen utfallit med 101 Ja och 113 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankomsten och nu uppläst protokoll, blifvit af Första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 94 Ja och 52 Nej, hvadan, då därtill lades Andra kammarens

röster eller . . . . . 101 Ja och 113 Nej,
sammanräkningen visade . . . . . 195 Ja och 165 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Tionde omröstningen.

(enligt statsutskottets memorial nr 89, punkl 1.)

»Den, som i likhet med Första kammaren, vill, att Riksdagen må för telegrafister och vaktföreståndare vid telegrafverket fastställa följande aflöningsbelopp, nämligen kronor 1,260—1,380—1,500—1,650—1,800—1,950—2,100. med aflöningsförhöjningarnas inträdande efter respektive 3, 6, 9, 12, 15 och 18 år röstar

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

Ja;
Den det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren, för telegrafister och vaktföreståndare vid telegrafverket fastställt följande aflöningsbelopp, nämligen kronor 1,260—1,380—1,500—1,650—1800—2,100, med aflöningsförhöjningarnas inträdande efter respektive 3, 6, 9, 12 och 15 år.»

Sedan voteringsseglarne blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första kammaren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnes öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 97 Ja och 117 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 83 Ja och 60 Nej, hvadan, då därtill lades Andra kammarens

röster eller	97 Ja och 117 Nej,
sammanräkningen visade	180 Ja och 177 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med japropositionens innehåll.

Elfte omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 89, punkt 2.)

»Den som, i likhet med Första kammaren, vill, att Riksdagen må för stationsförmän och stationsbiträden vid telegrafverket fastställa följande aflöningsbelopp, nämligen: för stationsförmän kronor 1,020—1,140—1,260—1,380, med aflöningsförhöjningarnas inträdande efter respektive 3, 6 och 9 år, samt för stationsbiträdena kronor 840—900—960—1,020—1,140—1,260, med aflöningsförhöjningarnas inträdande efter respektive 2, 4, 6, 9 och 12 år, röstar

Ja;
Den det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren för stationsförmän och stationsbiträden vid telegrafverket fastställt följande aflöningsbelopp, nämligen: för stationsförmän kronor 1,020—1,140—1,260—1,380—1,500, med aflöningsförhöjningarnas inträdande efter respektive 3, 6, 9 och 12 år, samt för stationsbiträdena kronor 900—960—1,020—1,140—1,260—1,380, med aflöningsförhöjningarnas inträdande efter respektive 2, 4, 6, 9 och 12 år.»

Sedan voteringsseglarne blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första kam-

maren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnes öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 78 Ja och 138 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 96 Ja och 46 Nej, hvadan, då därtill lades Andra kam-

rens röster eller . . . . . 78 Ja och 138 Nej,

sammanräkningen visade . . . . . 174 Ja och 184 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

*Gem ensamma
omröstningar.*
(Forts.)

Tolfte omröstningen:

(enligt bevillningsutskottets memorial nr 37.)

»Den, som i likhet med Första kammaren vill afslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen, röstar
Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren beslutit bestämma tullen å rökt fläsk till 18 öre per kilogram samt tullen å fläsk, andra slag, till 12 öre per kilogram, samt att, i följd häraf, tulltaxans rubriker nr 55 och 56 skola erhålla följande ändrade lydelse:

Fläsk:

55. rökt . . . . . 1 kg. 18 öre.

56. andra slag . . . . . 1 kg. 12 öre.»

Sedan voteringsseglarne blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första kammaren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnes öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 87 Ja och 126 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 91 Ja och 52 Nej, hvadan, då därtill lades Andra kam-

rens röster eller . . . . . 87 Ja och 126 Nej,

sammanräkningen visade . . . . . 178 Ja och 178 Nej,

I följd af denna omröstningens utgång måste den förseglade sedeln öppnas, och som berörda sedel innehöll ett nej, var alltså beslut af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

Trettonde omröstningen:

(enligt bevillningsutskottets memorial nr 39.)

»Den, som i likhet med Första kammaren vill afslå förevarande motioner, I: 72 af herr Ollas Ericsson och II: 285 af herr Olsson i Blådinge, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren,

dels antagit följande ändrade lydelse af 8 och 52 §§ i förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften:

§ 8.

Följande enskilda handlingar — — — — —

Skogsafverkning: afhandling därom skall, då den för vinnande af in-teckning företes, förses med stämpel af 60 öre för hvarje fulla 100 kronor af hvad för rättigheten blifvit utfäst eller, om detta icke blifvit i afhandlingen till visst belopp bestämdt, af 6 öre för hvarje fullt antal af 10 ar utaf det upplåtna skogsskiftet.

Sökes på grund af afhandling — — — — —

fulla 100 kronor af egendomens värde.

§ 52.

5. Utgifvare af gåfvobref om lös egendom eller af köpe- eller bytesbref om fartyg skall för underlåtenhet att vid utgifvandet förse dylik handling med stadgad stämpel böta två gånger den felande stämpelns belopp; dock vare minsta bot tjugufem kronor.

dels och beslutat, att dessa förändrade bestämmelser skola träda i kraft å den tid, Konungen bestämmer».

Sedan voteringsse-dlarne blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första kammaren ingått, att voteringsse-dlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs se-dlarnes öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 79 Ja och 128 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första kam-

maren samtidigt anställd, hade utfallit med 88 Ja och 52 Nej, *Gemensamma omröstningar.*
 hvadan, då därtill lades Andra kamma- *(Forts.)*
 rens röster eller . . . . . 79 Ja och 128 Nej,
 sammanräkningen visade . . . . . 167 Ja och 180 Nej,
 och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen
 fattad i öfverensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

§ 5.

Bevillningsutskottets härpå föredragna memorial nr 40 och 41 blefvo ånyo bordlagda.

§ 6.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Interpellation.

Herr Lindhagen, som yttrade: Byggandet af det stora kraftverket vid Porjus har själfallet åstadkommit, att en afsevärd befolkning samlats på denna plats. Denna befolkning behöfver gifvetvis stå i kommunikation med den yttre världen och speciellt Gellivare för anskaffande i främsta rummet af sina förnödenheter och för företagande af nödiga resor. Att verkställa denna transport med skjutsar från Gellivare är förenadt med nästan oöfverkomliga svårigheter och kostnader och i all synnerhet under sommarmånaderna, då ej längre vintervägen underlättar transportererna.

Under sådana förhållanden är det för denna befolkning af största vikt, att det medgifves dem att i möjligaste mån få för sådana transporter anlita materialtågen på den provisoriska järnvägen Gellivare—Porjus. Tidigare lär också särskildt tillmötesgående i detta afseende visats. Men i januari detta år har arbetschefen vid byggnaderna utfärdat en »order» angående transporter mellan Gellivare—Porjus, däri förklarades, att transporter icke vidare ombesörjdes »för andra än dem, hvilka ha egna större hushåll å kraftverksbyggnadens område och dem, som genom kontrakt med eller åtagande för kraftverksbyggnaden därtill äro berättigade». Undantag från dessa bestämmelser gjordes dock beträffande tillförseln af mjölk, så länge någon under kraftverksbyggnadens kontroll stående mjölkhandel ännu ej funnes. I de fall då särskilda omständigheter därutöfver kunde motivera undantag från bestämmelsen, skulle skriftlig ansökning därom insändas till arbetschefsexpeditionen för pröfning och eventuellt godkännande. Detta sista medgifvande lærer emellertid senare blifvit indraget.

Det är klart att dessa förordningar från arbetschefen kommit synnerligen olägligt för befolkningen och dessutom lätt tillskapa sådana missförhållanden och utslag af godtycke,

Interpellation. som oftast plåga vara förbundna med ett envælde och dess (Forts.) utdelande af monopol för några få. Dessa bekymmer ha tagit sig uttryck på många sätt och bland annat äfven i särskilda framställningar till mig från *dels* 142 vid kraftverksbyggnaden anställda arbetare, som förmått sig ha åt sig uppfört egna bostäder på enskild mark, *dels* 9 handlande och andra yrkesidkare på platsen, hvilka uppfört byggnader på arrenderad enskild mark, *dels* 8 egnehemsinnehafvare å odlingstorp på kronomark och *dels* ytterligare 8 nybyggare i trakten. I dessa framställningar åberopas ock hurusom banan Gellivare—Riksgränsen på sin tid genom särskildt ingripande blef upplåten till provisorisk trafik före dess öppnande för allmänheten.

På grund häraf tillåter jag mig begära andra kammarens tillstånd att få till herr Civilministern framställa följande fråga:

»Kan det ej anses oafvisligt och billigt att den befolkning, som i anledning af kraftbyggnadsarbetena vid Porjus eller såsom nybyggare faktiskt vistas på eller invid denna ort, beredes tillfälle att få anlita den provisoriska järnvägen Gellivare—Porjus för transport af sina oundgängligaste förnödenheter äfvensom för nödig persontrafik, och kan det under sådan förutsättning, emotses att regeringen ville snarast möjligt föranstalta om att ett sådant tillmötesgående i möjligaste mån kommer till stånd?»

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 7.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1912 den 14 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse *dels* Riksdagens fullmäktige i riksbanken efter herrar C. Berg och H. Lamm, *dels* ock suppleanter för Riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos, efter valens slut, hafva blifvit utsedda till

fullmäktige:

herr Lindgren, Richard, bankdirektör, Hälsingborg, (med 24 röster);

herr Moll, Viktor Ludvig, verkställande direktör i Sveriges allmänna hypoteksbank, Stockholm, (med 24 röster);

(sedan lottnings anställts mellan dem och herrar Hallin, Axel Johan, bankdirektör, Stockholm, och Swartling, Johan Axel, verkställande direktör i konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Stockholm, hvilka jämväl erhållit 24 röster;)

till *suppleanter* för tiden från valet, till dess nytt val under år 1913 försiggått:

grefve von Rosen, Gustaf Fredrik, bruksägare, (med 48 röster);
herr Funch, Harald, disponent, (med 46 röster);
herr Larsson, Jakob Filip, bankokommissarie, (med 44 röster).

År 1912 den 14 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels Riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret efter herrar O. M. Höglund och K. F. G. Almqvist, hvilka voro i tur att afgå, dels ock suppleanter för Riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos, efter valens slut, hafva blifvit utsedda till

fullmäktige:

herr Höglund, Otto Magnus, Filosofie Doktor, Grosshandlare,
(med 48 röster);

herr Ekman, Axel, ledamot af Riksdagens Andra kammare,
(med 48 röster);

samt till suppleanter för tiden från valet, till dess nytt val under år 1913 försiggått:

herr Santesson, Per Henrik, vice härads höfding, verkställande
direktör, (med 48 röster);

grefve Lagerbjelke, Johan Gustaf, ledamot af Riksdagens Första
kammare, (med 46 röster);

herr Vennersten, Axel Fredrik, ledamot af Riksdagens Andra
kammare, (med 38 röster).

Protokollen lades till handlingarna; och beslöts tillika, att Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag af kammarens protokoll om valen underrättas för afgifvande af förslag till dels förordnanden för de valde, dels skrifvelse till Konungen med anmälan om de försiggångna valen, dels ock de paragrafer, som därom borde i riksdagsbeslutet intagas.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen
från bevillningsutskottet:

nr 61, i anledning af väckt motion om sänkning af tull-satsen å hafregryn; och

från särskilda utskottet nr 2:

nr 131, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition, nr 108, angående anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden, socialstyrelsen.

§ 9.

Herr vice talmannen gaf härefter ordet till

Herr Widén, som anförde: Jag tillåter mig föreslå, att på morgondagens föredragningslista uppföres bland två gånger bordlagda ärenden i första rummet lagutskottets utlåtande nr 57, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor m. m., och i andra rummet första särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetarskydd, dels ock i anledning däraf väckta motioner, och därefter de på föredragningslistan upptagna ärendena i den ordning, de förekomma å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 2, i anledning af dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om ökning af fonden för befrämjande af handverk och därmed jämförlig mindre industri, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af anslag för täckande af förvaltningskostnader för nämnda lånefond år 1912;

nr 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverförande af visst belopp till den i 19 § af lagen angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar den 4 juli 1910 omförmälda fond;

nr 4, i anledning af väckta motioner om användande af den i 1912 års statsverksproposition beräknade inkomst af utdelning å statens aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag till belåning af fastigheter inom Kiruna och Malmbergets municipalsamhällen;

nr 5, angående anvisande af ersättning åt sammansatta stats- och bankoutskottets kanslipersonal och vaktbetjäning;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning af dels Kungl. Maj:ts propositioner nr 181 angående utförande under senare hälften af år

1912 eller förra hälften af år 1913 af en försöksmobilisering och därmed sammanhängande öfningar, nr 182 med förslag till lag om vapenöfningar under senare hälften af år 1912 eller förra hälften af år 1913 för utronande af härens krigsredskap (mobiliseringsöfningar) och nr 257 med förslag till förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs familj (familjeunderstöd) under nämnda mobiliseringsöfningar, dels ock två i ämnet väckta motioner; och

nr 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande förbud i visst fall mot värnpliktigs skiljande från tjänst eller arbete;

lagutskottets memorial, nr 59, med föranledande af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 51 i anledning af dels Kungl. Maj:ts propositioner nr 22 med förslag till lag om ändring i vissa delar af utsökningslagen m. m. och nr 57 med förslag till lag om ändrad lydelse af 154 och 156 §§ samma lag, dels ock justitieombudsmannens framställning till Riksdagen om ändrade bestämmelser i fråga om sättet för kungörande af utmätt lös egendoms försäljning;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 73, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande af den högre skogsundervisningen m. m. äfvensom åtskilliga i ämnet väckta motioner;

nr 74, i anledning af väckt motion med förslag, att författningarna angående skatteköp och skatteomföring af kronojord skola tills vidare upphöra att gälla;

nr 75, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af vissa områden till Kiruna municipalsamhälle;

nr 76, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af mark till universitetet i Uppsala för uppförande af en byggnad för växtbiologiska institutionen därstädes;

nr 77, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af sex lägenheter från till kronopark afsatta förra fältväbelsbostället Hälle nr 1 i Jämtlands län;

nr 78, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra kompanichefsbostället Hultarp nr 1 jämte Hultarp nr 2, en utjord, i Kalmar län;

nr 79, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte mellan kronan och Stockholms stad af mark vid Husarviken å Djurgården;

nr 80, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra fanjunkarbostället Refvinge nr 3, 10 i Malmöhus län;

nr 81, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra kompanichefsbostället Makrismåla nr 1 i Kronobergs län;

nr 82, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra kompanichefsbostället Edeby nr 1 och 2 i Södermanlands län;

nr 83, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra länsmansbostället Ileberg nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 84, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från det till kronopark afsatta kro-nohemmanet Näset nr 1 i Jämtlands län;

nr 85 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från det till kronopark afsatta förra militiebostället Andersön nr 1 i Jämtlands län;

nr 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra skvadronschefs-bostället Nyvalla nr 1 i Uppsala län;

nr 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa områden från det till kronopark afsatta förra fanjunkarbostället Asen nr 5 i Jämtlands län;

nr 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af visst område vid Gellivare Malmberg i Norrbottens län;

nr 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheten Turedams kvarn i Jönköpings län jämte den kronan såsom ägare af nämnda lägenhet tillkommande vattenrätt i Emån;

nr 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra kornettbostället Torp nr 2 Södre i Älfsborgs län;

nr 91, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från Starby kungsladugård i Östergötlands län; och

nr 92, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lotter från förra hospitalslägenheten Bergbetningen under Skogsholms kronopark i Gottlands län;

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 13, angående herr Lindhagens motion, nr 260, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående planläggningen och ledningen af arbetet på jordfrågans lösning; och

nr 14, angående herr Lindhagens motion, nr 261, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående försäljning af Hvitfeldtska stipendieinrättningens skärgårdslägenheter; samt

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande:

nr 14, angående en af herr Palmstierna m. fl. väckt motion om skrifvelse till Konungen med anhållan om utredning rörande de rättsregler, som böra tillämpas, om Sverige förklaras permanent neutralt, m. m.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:
herr *Akerman* under 7 dagar fr. o. m. den 15 maj och
» *Hamrin* » den 15 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.40 e. m.

In fidem

Per Cronvall.
